National Library 56253
Gen.Acquisitions Section
Ottawa,Ont.
K1A ON4

AB03/4/20/6

Second class mail registration number — 1989.

VABA EESTLANE

VABADE EESTLASTE HÄÄLEKANDJA

National Library
Bibliothèque nationale
SEP 1978
TRIMUB
IGAL TEISIPÄEVAL, NELJAPÄEVAL
NEWSPAPERS
SECTION DES JOURNAUX

Nr. 65 (2508) XXVII aastakäik — Neljapäeval, 31. augustil 1978 — Thursday, August 31, 1978 — Üksiknumbri hind 40 centi

„Sõjamehi tunnustatakse ainult häda olukorras"

Põhja-Ameerika eesti sõjameeste suvepäevad Seedriorul

Seedriorul möödunud laupäeval ja pühapäeval toimunud Põhja-Ameerika Sõjameeste Suvepäevad olid kokku toonud üle 200-liikmelise endiste sõjameeste, nende perekonnaliikmete ja sõprade pere. Suvepäevadele oli ilmunud osavõtjaid Torontost, Hamiltonist ja nende linnade lähemast ümbrusest, kuid ka mitmest kaugemast Kanada ja Ühendriikide keskusest — Ottawast, Windsorist, Detroidist, Connecticutist ja New Jerseyst. Päevad õnnestusid ilusa ilma tõttu täielikult ning eelnenähtud kava koos laskevõistlustega viidi täies ulatuses läbi. Erakordse külalisena võttis päevadest osa Kanada advokaat J. Pomerant, kes on New Yorgis asuva rahvusvahelise Helsingi kokkulepete täitmise jälgimise juriidilise komitee liige.

Suvepäevad algasid laupäeval kell kümme hommikul laskevõistlustega, mida juhatasid V. Kana ja J. Reinoja. Vahepeal toimus rahva kogunemine ja kell 4 p.l. algas aktus veteranide paraadiga, millest võtsid osa Toronto Eesti Võitlejate Ühing, Michigani Eesti Võitlejate Ühing, Läti üksus Hamiltonist, Leedu üksus Torontost, Connecticuti Eesti Võitlejate Ühing ja Hamiltoni Eesti Võitlejate Ühing.

Paraadi võtsid vastu aupeakonsul I. Heinsoo ja Ülemaailmse Eesti Võitlejate Keskuse esimees A. Jurs.

Aupeakonsul oma lühikeses sõnavõtus tõstis esile rahvusliku vaimu tähtsust meie vabadusvõitluse jatkamisel.

Järgnevalt heiskasid noored Tarvo Koger ja Karl Tera üles Eesti lipu, mis kerkis masti „Eesti lipu" helide saatel. Vaimuliku kõne pidas piiskop K. Raudsepp, kes eriti toonitas, et meil kõigil peab olema austus oma maa ja rahva langenud kangelaste vastu. Rukkililledest pärja Seedrioru mälestussambale langenute mälestuseks asetasid E. Lindaja ja Sumberg. Mälestussamba juures esines lühikese sõnavõtuga R. Tralla.

Aktuse avasõna ütles Kanada Eesti Võitlejate Ühingute Liidu ja Toronto Eesti Võitlejate Ühingu esimees Kalju Tori, kes tervitas kõiki pidustustele saabunud sõjaveterane, võitluskaaslasi ja nende sõpru.

ning mainis teataval määral kibestunult, et sõjameestelt tahetakse alati abi häda olukorras, kuid hiljem pole neid enam kellegil vaja. Aktusekõne oli Raffi Moksilt, kes asendas J. Kaharit, kellel polnud võimalik ettetulnud takistuste tõttu päevadest osa võtta. Kõneleja võrdles dikatuuririigi ja demokraatlike riikide sõjajõudusid, mainides, et esimeste ülesandeks on toetada diktatuuri püsimist, kuna teiste ülesandeks on kaitsta demokraatlikku korda. R. Moks mainis, et eestlased pole kunagi kellegile kallale tunginud vaid on alati võidelnud oma õiguste kaitseks. Kõneleja leidis, et vabaduseta elamine on halvem kui surm.

Ta puudutas ka mõningaid meie sisemisi probleeme ning toonitas, et relvavennad austavad meie rahvuslikke ja riiklikke traditsioone

ning ei saanud kaasa minna meie Võidupüha mõnitajatega, millega kõneleja vihjas Killamängude organiseerijatele ja korraldajatele.

Tervitajatena võtsid sõna aupeakonsul I. Heinsoo, kes tervitas Juhan Liivi luuletusega „Täht süttib", Eestlaste Keskkõukogu Kanadas esindaja H. Teder, kes eriti toonitas sõjameeste osatähtsust meie keskorganisatsiooni koosseisus, Balti sõjaveteranide nimel S. Jokubaitis, Torontos asuva Balti Veteranide Ühingu nimel lätlane E. Ozols ja lõpuks Kanada advokaat J. Pomerant, kes tegeleb Kanada esindajana New Yorgis asuvas rahvusvahelises komisjonis, mille eesmärgiks on jälgida Helsingi kokkulepete täitmist.

Adv. Pomerant rõhutas, et N. Liit tahab Kanadast toitu ja tehnoloogiat ja pakub vastutasuks ainult hokimeeskondi.

Kõneleja leidis, et Kanada valitsus peab venelastega suhtlemisel olema nõudlikum ja taotlema Helsingi kokkulepete täielikku rakendamist.

Kirjalikud tervitused olid saabunud Sihtasutus Seedrioru juhatuselt ja Austraalia Sõjaveteranide Liidult.

Teenetemärke oli otsustatud välja anda neli, kuid märkide annetamisel selgus, et kohal oli ainult Kalju Tori, kellele A. Jurs andis üle III järgu teenetemärgi koos diplomiga.

Aktuse lõpuosas tehti teatavaks laskevõistluste tagajärjed ning võitjatele andis auhinnad üle aupeakonsul I. Heinsoo. Aktusele pani oma lõppsõnaga punkti A. Jurs.

Õhtune kava algas kell 8 lõbusa peoga, mille kava oli koostanud M. Niinvee. Eeskavalises osas olid oma lauluettekannetega kaastegevad Ühendriikidest kohale saabunud populaarne bariton Harry Verder, Hilda Sepp, Aino Tera, M. Niinvee ja R. Tralla. Kavalise osa vaheaegadel kõlasid lõbusad ühislaulud ja tujukülane peoõhtu kestis traugelt tile keskööd.

Toronto suurnäituse üheks osaks oli äride rida, kus olid need kauplused, mis olid 100 aasta tagasi Torontos, koos selle aja sisustusega ja kaupadega. Foto: Vaba Eestlane

Raskused USA saatkonnahoone rajamisel Moskvas

Vene bürokraatia on takistanud hoone ehitamist juba 10 aastat

WASHINGTON — Ameeriklased on pikkade aastate kogemuste järele jõudnud veenumusele, et venelastega on väga raske läbirääkimisi pidada ja kokkuleppeid saavutada. Strateegiliste tuumarelvade piiramise läbirääkimised on kestnud teatavasti aastaid, kuid kõrvuti sellega on ka paljudes väiksemates küsimustes venelastega raske kokkulepetele jõuda. Näiteks on juba kümmekond aastaid üritatud Ühendriikide uue saatkonnahoone püstitamist Moskvasse ja N. Liidu saatkonnahoone rajamist Washingtoni, kuid USA hoone on ikka veel mägede taga.

Läbirääkimised uute saatkonnahoonete ehitamiseks algasid juba 1960-nendate aastate keskel ja 1969. aastal jõuti esialgsele kokkuleppele. Kuid mitmesuguste takistuste tõttu viivitati projektidega kuni 1972. aastani, mil ehitustööde alustamiseks vastavatele kokkulepetele alla kirjutati.

Vaatamata sellele ei ole Ühendriikidele kuuluval krundil saatkonnahoone rajamiseks kaevamismasinad veel tööle hakanud.

Asjad on arenenud siiski kiiremini Ühendriikides. N. Liidu saatkonnahoone rajamine algas seal 12,5 aakrilisel krundil, Washingtoni esinduslikus Georgetowni linnaosas, möödunud oktoobris. Ehkki N. Liidu saatkonnahoone ehitustööd arenevad jõudsalt, ei ole venelastel eriti põhjust rõõmustamiseks

kuna vastava kavala kokkuleppe alusel avatakse mõlemad saatkonnahooned — Ühendriikide hoone Moskvas ja N. Liidu hoone Washingtonis — samal ajal.

Moskvas takistavad ehitustöödega alustamist kaks suuremat probleemi. Esiteks tulevad kõik plaanid ja juhtnöörid tõlkida vene keelde, et need oleksid arusaadavad ligemale 1500-le vene töölisele, ning teiseks ei ole suudetud vastavate vene asutustega lahendada ehituse lõplikke detaile, kaasaarvatud ehituskulud. Kuna Ühendriikide uue saatkonnahoone ehituskulud Moskvas on kalkuleeritud 100 miljoni dollarile, siis on see Ühendriikide kõige kallimaid saatkonnahooneid. Hoone rajatakse välissaatkondade linnaosas Tshaikovski tänaval 10 aakrilisel krundil. Ehituse püstitamisel kaevavad venelased keldrikorrused ja ehitavad Ühendriikide inseneride juhtimisel seinad ja põrandad.

Siis võtavad töö üle ameeriklased ise ja teiste lääneriikide ehitusettevõtted, kes teevad sisemised tööd.

Hoone salajased ruumid ehitavad ainult ameeriklased.

Kõige suuremaks probleemiks ameeriklastele on julgeoleku küsimus, kuna kardetakse, et venelased peidavad juba keldrite kaevamisel maasse kuuldeaparaate. Ühendriikide eksperdid on arvamisel, et vaatamata kõigile ettevaatusabinõudele õnnestub venelastel ikkagi ehitusesse monteerida salajasi kuuldeaparaate, kuna KGB-l on selle ülesande teostamiseks kasutada erilised eksperdid.

Vastava kokkuleppe alusel annavad mõlemad riigid üksteisele vastastikku saatkonnahoonete krundid ilma rendita kasutada 85-eks aastaks. Paljud ameeriklased mainivad juba nüüd irooniliselt, et Ühendriikidel kulub nii palju aastaid oma saatkonnahoone ehitamiseks Moskvasse.

Üldstreik Nicaraguas

Ühendriikide surve Nicaragua diktaatorlikule presidendile

MANAGUA — Nicaragua valitsus tegi teatavaks, et valitsus on paljastanud ohvitseride vandenõu president Anastasio Somoza kukutamiseks. Koos 12 ohvitseriga arreteeriti ka 85 Rahvuskaardi liiget, kes antakse sõjakohtu alla.

Diktaatorliku presidendi Somoza perekond on Nicaraguas 7500 liikmelise Rahvuskaardi toetusel võimul olnud 45 aastat, kuid viimasel ajal on Rahvuskaardi ohvitserkonna hulgas märgata olnud rahutut meeleolu,

kuna osa ohvitsere on arvamisel, et Somoza ei ole käitunud küllalt resoluutselt opositsiooniga.

Somoza opositsioonis olevad parempoolsed ja vasakpoolsed ringkonnad nõuavad Somoza lahkumist ning organiseerisid temale surve avaldamiseks üldstreigi, mille rakendamisel on tekkinud kokkupõrkeid valitsuse vastaste ja Rahvuskaardi vahel. Saadud informatsiooni kohaselt ei leppinud paljud Rahvuskaardi ohvitserid sellega,

et president lubas pahempoolsetel terroristidel maalt 500.000 dollarilise lunarahaga lahkuda ning vabastas 59 poliitilist vangi.

President Somoza on seni opositsiooni suhtes käitunud väga tagasihoidlikult, mis on tõenäoliselt tingitud Ühendriikide survest, kuna ameeriklased on lõpetanud sõjalise abi andmise Nicaraguale ja lubanud kutsuda koju oma saadiku kui president alustaks valitsuse ringkondade tagakiusamist.

Valged lahkuvad Rodeesiast

SALISBURY — Ametlike andmete järele lahkub Rodeesiast viimasel ajal valgeid massiliselt, mille tulemusena olukord muutub üha dramaatilisemaks ja pingelisemaks. Statistikabüroo andmetel emigreerus juulis Rodeesiast 1342 valget, mis on suurim arv kuu aja jooksul pärast möödunud detsembrit. Kuna Rodeesias on ainult umbes 250.000 valget elanikku, siis tähendab selline suur emigratsioon tugevat aadrilaskmist valgete kolooniale ning avab väravad mustadele terroristidele maa kiireks vallutamiseks.

Sadat läheb taas vene sõiduvette?

WASHINGTON — Ühendriikide diplomaatilistes ringkondades arvatakse, et kui Egiptuse president Sadat on sunnitud Ühendriikides Camp Davidis toimuvalt Iisraeli-Ühendriikide-Egiptuse konverentsilt koju minema tühjade kätega, siis pöörab ta ameeriklastele selja ning hakkab taas lähenema Moskvale. Egiptus sai teatavasti varematel aegadel oma relvad ja poliitilise toetuse Moskvast ning Sadat võib teha uue täispöörde ning mamööverdada Egiptuse N. Liidu sõiduvette.

Venelased ameeriklastest pettunud

WASHINGTON — Ühendriikide välisministeeriumi N. Liidu eksperdid hakkavad üha enam veenduma, et kui venelastel ei õnnestu ameeriklastega soodsaid ärilisi suhteid sõlmida ja Ühendriikidelt krediite ja tehnoloogiat saada, siis ei ole Moskva ka enam huvitatud uue SALT kokkuleppe sõlmimisest. Läbirääkimised strateegiliste tuumarevade piiramiseks on viimasel ajal hakanud venima, millest võib järeldada, et välisministeeriumi ekspertide oletused baseeruvad kindlal alusel.

Kortshnoi vajab puhkust

BAGOIO, Filipiinid — Male maailmameistri Anatoli Karpovi väljakutsuja vene pagulane Viktor Kortshnoi saabus Manilasse, kus ta kavatseb puhata. Kortshnoi lükkas edasi oma järgmise matshi ning tahab nähtavasti puhkust kasutada energia kogumiseks kurnava maailmameistrimatshi jatkamiseks. Karpov juhib võistlust juba 4:1 ja vajab veel ainult kaks võitu, et säilitada oma maailmameistritooli.

Portugal sai uue valitsuse

LISSABON — Portugalis vannutati ametisse uus valitsus, mille juhiks on peaminister Alfredo Nobre da Costa. Uus peaminister on tuntud energilise ärimehena, kes ei kuulu ühegi partei koosseisu ning tema eesmärgiks ja ülesandeks on Portugali majanduselule tugevamate aluste rajamine. Nobre da Costa valitsusesse kuuluvad seitse insesneri, kolm ohvitseri, kaks ülikooli professorit ja kaks majandusteadlast.

Briti kindralmajor kinnitab:

Venelaste põrandaalune aktiivsus Kanadas suureneb pidevalt

OTTAWA — Briti kindral Rowland Mans, kes sooritas möödunud veebruaris Kanadas ringsõidu, mainis ühes intervjuus, et venelased laiendavad pidevalt Kanadas oma põrandaalust tegevust, et kasutada ära Quebeci separatimsist tekkinud lahkhelisid. Sama seisukohti avaldab kindral ühes artiklis, mis on publitseeritud Institute for the Study of Conflict poolt.

Mainitud instituut asutati Londonis, Inglismaal, kaheksa aastat tagasi ning selle eesmärgiks on uurida ideede ja relvastatud jõudude kokkupõrkeid. Kindral Mans eitas kategooriliselt temale omistatud väljendusi, millede kohaselt Kanada olevat kodusõja lävel.

Kuid kindral toonitas, et ta on oma väljendustes esile tõstnud N. Liitu, kes sekkub aktiivselt Kanada sisemistesse problecmidesse.

Seda tõestab kõige silmatorkavamalt Kanadasse saabuvate venelaste arvu suurenemine, kuna viimase 12 aasta jooksul on mitmesuguste ülesannete ettekäändel Kanadasse saadetud venelaste arv paisunud neljakordseks — 2900 isikule.

Kindral Mans väitis, et Kanada peab arvestama ka võimalike vägivallaaktsioonidega, mida kinnitasid 1970. aasta sündmused.

Ta ütles, et ta ei poolda peaminister Trudeau pahempoolseid filosoofilisi vaateid, kuid ta kiitis heaks Trudeau käitumise Quebeci kriisi ajal.

Kindral pooldas Trudeau kiiret tegutsemist kui ta rakendas kriisi ajal War Measures Act'i ja laskis arreteerida ilma vangistuskäsuta suurel arvul Federation de Liberation du Quebec liikmeid.

Kuna esmaspäeval, 4. septembril, on Kanadas üleriigiline Labour Day püha, siis on „Vaba Eestlase" toimetus, talitus ja trükikoda sel päeval suletud. Püha tõttu ilmub eeloleval nädalal üks „Vaba Eestlase" number, mis kannab neljapäeva, 7. septembri kuupäeva.

„Vaba Eestlase" toimetus ja talitus

VABADE EESTLASTE HÄÄLEKANDJA

VABA EESTLANE

VÄLJAANDJA: O/Ü Vaba Eestlane, 135 Tecumseth St Toronto.
PEATOIMETAJA: Karl Arro
TOIMETAJA: Hannes Oja
POSTIAADRESS: P.O. Box 70, Stn. C, Toronto 3, Ont. M6J 3M7
TELEFONID: toimetus 364-7521, talitus (tellimised, kuulutused, ekspeditsioon) 364-7675

TELLIMISHINNAD Kanadas: aastas $32,—, poolaastas $18.— ja veerandaastas $9.50, kiripostiga aastas $53.—, poolaastas $28.— ja veerandaastas $15.—.

TELLIMISHINNAD väljaspool Kanadat: aastas $35.—, poolaastas $19.— ja veerandaastas $10.50. Kiripostiga USA-s: aastas $58.—, poolaastas $30.— ja veerandaastas $16.50.

LENNUPOSTIGA ülemere-maadesse: aastas $69.—, poolaastas $34.50 ja veerandaastas $18.—.

Aadressi muudatus 40 c. — Üksiknumbri hind 40 c.

FREE ESTONIAN

Published by Free Estonian Publisher, Ltd., 135 Tecumseth St., Toronto 3, Ont. M6J 2H2

Uus paavst, suured ülesanded

Kogu maailma 700 miljonil katoliiklasel on nüüd uus vaimne juht. Kardinalide Püha Kolleegium valis äsja surma läbi lahkunud paavst Paul VI asemele katoliku kiriku peaks Veneetsia kardinali 65-aastase Albino Luciani, kes võttis endale paavstina nimeks Johan Paul.

Praegu on veel varajane ütelda, millises suunas hakkab uus paavst katoliku kiriku elu juhtima ja kuidas ta erineb oma kahest eelkäijast paavst Johan XXIII-dast ja paavst Paul VI-dast, kes mõlemad abistasid teda tema karjääriredelil ning aitasid talle kaasa kõige kõrgemale positsioonile tõusmisel. Kuid kui Kardinalide Kolleegium valis uue paavsti võrdlemisi kiirelt ning valimise protseduuris ei tekkinud takistusi, asjatuid ajaviitmisi ega telgitaguseid kombinatsioone, siis võib oletada, et uus paavst on mitmesuguste liberaalsete ja konservatiivsete gruppide kompromissikandidaat ja seetõttu ei ole temalt ka oodata drastilisi muudatusi ega uusi revolutsioonilisi suundi katoliku kiriku juhtimisel.

Uue paavsti senise karjääri analüüsijad ja katoliku kiriku telgitaguste tundjad panevad suurt rõhku sellele, et paavst Johan Paul on pärit väga lihtsast perekonnast, kes tunneb tavaliste surelikkude probleeme ja nende hingeelu. Ehkki Johan Pauli isa oli sotsialist, ei tundnud noor Albino Luciani huvi sotsialistlike ja marksistlike ideede vastu ning teda peetakse isegi konservatiiviks, kes deklareerib, et marksism ei sobi kuidagi kokku usuga.

Paavst Johan Paul on tuntud suure rahvamehena, kes sageli püüab rasketest momentidest üle pääseda suure optimismiga ja külgesündinud huumoriga. Kuid selle pealtnäha pehme koore all on tugev sisu ja kindlad tõekspidamised, mis nähtub juba sellest, et ta pooldas nende preestrite karistamist, kes ülistasid kommunistlikku parteid või teisi pahempoolseid gruppe ning ta ähvardas keelata jumalateenistuste pidamise nendele preestritele, kes võtsid osa aborti pooldavatest meeleavaldustest. Teisest küljest ei ole ta aga kaugeltki takerdunud konservatiivsete kinnisideede külge, kuna ta on arvamisel, et kirik peab pooldama tõsiseid sotsiaalseid reforme, kuid ta on veendunud, et nende teostamine nõuab kannatust ja võtab aega.

Paljud katoliku kiriku ja usuküsimuste eksperdid asuvad seisukohal, et paavst Johan Paulil seisavad ees kaugeleulatuvad ja põhjapanevad ülesanded, mis mõjutavad katoliku kirikut kuni selle juurteni. Nii tuleb tal võtta kindel seisukoht, kas lubada katoliiklastele praktiseerida aborti ning kasutada sünnikontrolli või jäädа seniste rangete keelu-seisukohtade juurde, mis paljud noored inimesed katoliku kiriku juurest eemale on peletanud. Samuti tuleb tal otsustada, kas anda preestritele luba abiellumiseks, kas lubada naistele võimalusi senisest suurema osa etendamiseks katoliku kirikus ja kuidas suhtuda tulevikus kommunistlikkudesse riikidesse ja nende ateistlikesse rezhiimidesse. Viimane küsimus on eriti olulise tähtsusega, kuna vaatamata paavst Paul VI pingutustele ei suutnud Vatikan kõiki oma pingelisi probleeme kommunistlike riikidega kaugeltki lahendada.

Ülesanded, mis ootavad uut paavsti on suured ja kogu inimkonda haaravad, kuna paavsti otsused ei mõjuta mitte ainult usuelu ja ei lahenda usulisi probleeme, vaid kanduvad üle ka poliitilisesse ellu ja riikide vahelistesse suhetesse. Neid suuri kohustusi arvestades on õigus Ühendriikide katoliku kiriku ühel juhtival tegelasel, kes hiljuti kinnitas: „Uuel paavstil peavad olema suured juhiomadused, ta peab olema varustatud suure tarkusega, administratiivsete võimetega, vaimselt tugeva hoiakuga, globaalse visiooniga ja huumorimeelega. Sellised omadused kuuluvad üliinimesele — kuigi isegi mitte Kristusele.“ Tulevik peaks näitama kui suurel määral uus paavst on varustatud nende nõudlike omadustega.

K. A.

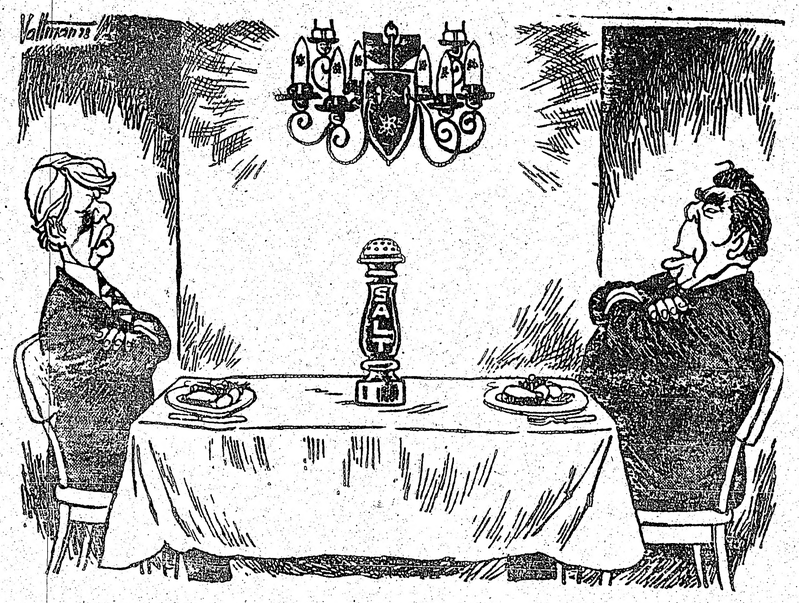

Inglise kindral:

N. Liit hävib Kolmandas maailmasõjas

Kindral Sir Hackett ennustab, et sõda algab augustis 1985

Sõjalisel futoroloogil on austustäratav sugupuu. Üks selle ala asjatundja alustas kirjutamisega aastal 1763, mil ilmus „Georg II valitsusaeg 1900—1925“ nimeline raamat. Selles futuroloogiline autor kirjeldas, kuidas kuningas Georg II muudab suur-Britannia uuesti Euroopa suurvõimuks Viini lähedal aastal 1918 saavutatud suure võiduga venelaste üle.

Tavaliselt sellesse liiki kuuluvad teosed on olnud peamiselt fantaasialennulised harjutused, nagu mitmed H. G. Wells'i raamatud. Kuid mõned autorid on pürginud teatud määral tõsiselt arvestatava eesmärgini. Näiteks tekitas kolonel Chesney Inglismaal aastal 1871 oma teosega meeleolud, mis arenesid otse maaniliseks: mis juhtub sakslaste invasiooni korral selleks ette valmistamata Britanniale? Kas need invasiooni tegijad olid sakslased, prantslased või venelased, teoste moraalne õpetus oli alati sama: kaitske oma vallikraave Inglise kindluse ümber!

Inglismaal on nüüd ilmunud kindral Sir John Hackett'i ja mõne tema abilise kirjutatud futuroloogiline teos „Kolmas maailmasõda augustis 1985“.

Raamat kuulub sellesse nn. „kaitsekraavi korrastamise“ kategooriasse. Teos on hoolikalt ülesehitatud — detailne ja asjatundja vaatluste kohane, aga samas siiski fantaasiarohkust näitav pilt sündmuste võimalikust käigust. Nõukogude Liiduga puhkenud sõjas tänasest arvestades selgub aasta pärast, kui ennustused tõesti paika peaksid.

Inglismaa kaitsevõimalused eeldavad kaitsevõime põhilist uuendamist ja parandamist, erilise relvasüsteemi kiiret kasutusele võtmist ning Ameerika Ühendriikides uuesti sõjaväe-sundteenistuse maksma panekut.

Kui see kõik toimuks, suudaks Inglismaa koos oma liitlastega tagasi tõrjuda venelaste rünnaku.

Kui mitte, siis läheks väga halvasti.

Olukord oleks aga halb kui „keskrindel“ oleks jõudude tasakaal sama tasakaalutu nagu see on praegu. Siis oleksid N. Liidu sõjaväeüksusesd mõne päevaga Reini juures, võibolla isegi tundidega, kui lääs ei kasutaks aatomrelva. Teiselt poolt sõjategevuse võimalikud ahelreaktsioonid võivad nii hirmuäratavad olla, et küsimuses ei oleks enam sõda, vaid ülemaailmse ulatusega katastroof.

Selles raamatus on N. Liidu poolt Lääne-Euroopasse suunatud rünnak oma iseloomult piiratud ulatusega: L.-Saksamaa vallutamine läänerііkide sõjalise liidu hajutamiseks ja N. Liidu oma rahutute satelliitriikide poolt loodud poliitilise ähvarduse eemaldamiseks.

N. Liidu rünnak teostub nii keemiliste kui ka konventsionaalsete relvadega; selle juures ründaja väldib aatomsõja alustamist.

Ründaja oletab, et Prantsusmaa püsib erapooletuna — ja eksib. Sellest hoolimata nõukogude sõjajõud pääsevad nädala jooksul Reini alamjooksule ja vallutavad Põhja-Saksamaa, Hollandi ning lõunas Itaalia poolsaare. Inglismaa vastu suunatakse keskendatud õhurünnakuid, millest üks hävitab Inglismaa rahaministeeriumi hoone.

Hackett'i grupp lähtub edasi oletusest, et lääs on küllalt tugev sõja käiku pöörama ilma aatomrelvade toetuseta. Selle järel venelased võtavad ise kasutamisele aatomrelvad ja sooritavad demonstratiivse aatomrünnaku Birminghamile. Tagajärjed on hävitavad ka ründajale, kuna lääne kättemaksulöök Minskile vallandab N. Liidus sisemise hajumisreaktsiooni. Just selle reaktsiooni nirm oligi tähtsaim põhjus N. Liidu algseks rünnakuks läände.

Järelikult kõik lõpeb õnnelikult, kui ei arvesta kahe aatompommi plahvatusel miljoneid surmasaanuid.

Oma teoses Hackett hülgab „hädapasunate“ puhujad, kes usuvad, et venelastel on teatud vaheaegade kohane plaan kogu maailma vallutamiseks. Kuid teiselt poolt ühineb kindral nende „õigeusklikega“, kes näevad N. Liidu tohutult suure sõjajõu üheks vajaduseks, et seda poliitiliselt kasutada oma kasuks igas olukorras, mis võiks tekkida seoses kohalike kriisidega.

Sõja puhkemisele viivaist põhjusist nimetab Hackett kahte praegust arengusuunda. N. Liidu huvipiirkonna eemaldumine lääne-maailmast Aafrikasse ning ida suurriigi ebaõnnestumine oma ühiskonnaprobleemide lahendamisel. Need koos põhjustavad aastast 1975 alates lootusetu olukorra N. Liidus ja lootusrikka välismaade suhtes. Kõik viib selleni, et tekkiv kriis riisub N. Liidu juhtidelt „pead“, kes pole siis nii ettevaatlikud kui praegused. Sündmused järgnevad siis kiiremini kui aastail 1914 ja 1939.

Läänemaailm pöörab sõja käiku, tuues Euroopasse suuri väekoondisi konvoidega, mis võitlevad omale tee läbi allveelaevade ning laeva- ja õhurünnakute. See toimub päris viimasel hetkel — 11 päeva pärast N. Liidu rünnaku algust. Moskva alustab siis aatomrelvadega, mis toovad kaasa hävitavaid tagajärgi. N. Liit aga puruneb selles sõjas ja maailmas tekib uus jõudude tasakaal, kus lääne vastaspoolel on rahuaegses elus päris uus jõukeskus, mille moodustavad Hiina ja Jaapan oma mõjupiirkondadega.

Kolmanda maailma probleemid jäävad sama lahendamatuiks nagu need on nüüdki.

Kolmas maailmasõda algab siis augustis 1985 ja kestab vaevalt kuu aega.

Asja juurde kuulub, et enne kui aasta jõuab sellest maailma nägu muutvast sündmusest mööduda, ilmub sõjalistes ajakirjades juba artikleid, kus detailselt analüüsitakse selle väiksematki võitluskäiku.

Võib-olla läheb tõesti nii. Kuid kuigi kindral Hackett'i ja ta kaaslaste oletatav õnnelik lõpp tõelistubki, paneb imetlema nende arvamine, et Lääne-Euroopa jääb sõjas nii vigastamatuks kui teoses oletatakse. Birminghami hävitamise kirjeldus on hea õpetus sõjalistele analüütikutele, kes räägivad kergemeelselt „piiratud“ ulatusega aatomsõjast.

Raamatu üks õpetus ongi, et „edukas“ ja „piiratud“ sõda oleks katastroof mõlemale poolele ning selle tulemusi ei ole võimalik ette arvata.

Kindral Hackett lõpetab oma „sõjamängu“ juba enne kui tuumasõda satub suuremasse hoogu, aga tema raamatus antud viited on tõsisemad ja julmemad kui võidakse oletada, või kui ta ise neid mõtlebki. Kui lääs tugevndaks oma kaitset praeguste plaanide kohaselt, ei takistaks see vastaspoolt ründamast ega lükkaks aatomrelvade kasutamisele võtmist rohkem kui vaid paari nädala võrra kaugemale. Kuid seda on vaevalt mõeldud Hackett'i tõsises ja mõtteid äratavas raamatus õpetusena.

Vabadussõja mälestusmärk punaste mälestussambaks!

Kodumaa on praegu üle puistatud kommunistlike mälestussammastega, milledega tähistatakse mitmesuguseid „kangelaslikke võite“. Üks seesugune mälestusmärk — Avinurme „keskväljakul“ püstitatud obelisk pole tegelikult midagi muud, kui Lohusuus vabariigi ajal püstitatud Vabadussõja mälestussammas!

Vabadussõja mälestussammaste hävitamise hoos aastatel 1940 ja 1941 võeti maha ka Lohusoo mälestussammas. Kommunistidel on olnud alati materjalipuudus ja nii juhtus ka Lohusuus, et lõhkeaine puudumisel Vabadussõja mälestussammast ei saadud purustada ega õhkida. Seepärast veeti mälestussammas hobustega jõe äärde ja visati jõkke.

Kui nüüd Avinurmes oli tarvis „kangelasliku Avinurme lahingu“ mälestuseks püstitada ausammast, siis oli jällegi takistuseks materjalipuudus. Lõppeks kellelgi meenus, et Lohusuu juures Avijões on ju üks „vana mälestussammas“. Nõnda toodigi Vabadussõja mälestussammas sealt välja, tehti mõningaid ümberehitused, kusjuures muidugi raiuti maha ka sambal olnud 8 langenu nimed. Nende asemele kirjutati sambale punane loosung punavägede ülistamiseks.

EPL

Kommentaarid

Seoses president Carteri inimõiguste nõudmise poliitika rakendamisega on ka N. Liidu ajakirjanduses alustatud suurt kampaaniat Ühendriikide vastu ja püütakse sellega mõista anda, et ka Ameerikas pole inimõigustega kõik asjad korras. Näitena inimõiguste rikkumisest armastatakse eriti ette tuua n.n. „Wilmingtoni kümmet“ ja neegrit Johnny Harrist, kes olevat langenud repressioonide ohvriks ja kellede õigused tuleksid taastada.

Kes on siis need kuulsad kümme meest ja naist, kes kuuluvad Wilmingtoni grupi hulka ja kellede õiguste taastamist N. Liidus nii ägedalt nõutakse?

Wilmingtoni grupp kerkis avalikkuse fookusesse 1971. aastal, mil Põhja-Carolinas, Wilmingtonis, tekkisid suured rahutused seoses kohtuotsusega, mis oli antud õpilaste eraldamise kohta ühes koolimajas. Sel puhul tõttas Wilmingtoni ka United Churchi Christ's Commission for Racial Justice esindaja ja organisaator mustanahaline Ben Chavis.

Rahutuste ajal põletati maha ühele valgele mehele kuuluv äri ning politseivõimud arreteerisid Chavise, temale lisaks veel kaheksa neegrit ja ühe valge naise, keda süüdistati äri põlema süütamises süütepommidega. 1972. aastal toimunud protsessis mõisteti kõik kümme kogusummas 282 aastaks vangi, mida peeti üldiselt väga karmiks karistuseks. 1976. aastal aga üks noor tunnistaja, kes räägis kohtuprotsessil kümne kaebealuse kahjuks, muutis üllatuslikult oma arvamist ning temale järgnesid ka mõned teised tunnistajad. Inimõiguste kaitsjad nõudsid uut protsessi, kuid kohtunik keeldus sellest. Vahepeal on kuberner juba kahele kaebealusele armu andnud, kuna kaheksa istuvad ikka veel vangis ja moodustavad venelaste propagandamasinas Ühendriikide vastu ühe tähtsa hammasratta.

Harrise lugu on veelgi omapärasem ja venelaste kampaania Ühendriikide vastu töötab väga kõikuvatel alustel kui ta kasutab Harrise nime. Alabama politseivõimud arreteerisid mustanahalise Harrise 1971. aastal seoses tema osavõtuga ühe bensiinijaama rööviмisest. Harrist süüdistati vägistamises ja rööviмises ning bensiinijaama omanik tundis ta ära. Ta mõisteti vangi kuid 1974. aastal organiseeris ta koos nelja kaasvangiga vanglas mässu, mis lõppes ühe vangivalvuri mõrvamisega. Harris mõisteti selle eest surma, kuid tema advokaadid kaebasid selle otsuse peale edasi ning protsess on veel pooleli.

N. Liidu teadeteagentuur Tass nimetab nüüd kriminaalkurjategijat Harrist inimõiguste eest võitlejaks kuigi Harrisel pole kunagi tegemist olnud inimõiguste eest võitlemisega. Kuid Kremli härrased saavad alati sellega hakkama, et nad teevad musta valgeks ja valge mustaks ning seda võtet kasutatakse ka Ühendriikide mustamiseks.

*

Põhja-Korea kommunistlik diktaator Kim Il Sung on oma arvates kaval mees. Ta on juba aastaid üritanud demokraatliku Lõuna-Korea ühendamist kommunistliku Põhja-Koreaga, kuid see pole tal õnnestunud. Esialgu prooviti seda ühendamist läbi viia verise sõjaga, kuid sellele panid ameeriklased õigel ajal punni ette, siis hakati Lõuna-Koread õõnestama põrandaaluse tegevusega, mis ei kandnud aga loodetud vilja ja nüüd katsub Kim Il Sung kavalusega Lõuna-Koread hävitada ja kujundada suurt kommunistlikku ühendatud Korea riiki.

Kim Il Sung teab, et ta trikid ei lähe läbi Lõuna-Koreas, kus teda ja tema diktatuuri hästi ja põhjalikult tuntakse. Seetõttu on tal vajalik koguda läänemaailmas endale toetust ja lasta Lõuna-Koreat ja selle juhte paista võimalikult halvas valguses. Kim Il Sung'i võtetega võisid paljud kanadalased hiljuti tutvuneda suures Toronto hommikulehes „Globe and Mail“, kus Korea diktaator avaldas kolme päeva jooksul kolmeosalise kuulutuse, milles kirjeldati ühte tema kõnet Korea ühendamiseks.

(Järg lk. 3)

Teised lehed:

Tõeksläinud „tuulejutud“

Vaba Eesti Sõna käsitleb ettevaatust kodumaamuljete edasiandmisel ja kodumaalaste olukorda külaliste puhul:

„Sealsed inimesed peavad aru andma kohtamisest neile, kes hoolitsevad KGB kaudu seal ihu ja hinge „julgeoleku“ eest. Aruandmine käib täpselt. Selle tõele vastavust kontrollib teise isiku aruanne sama kohtamise kohta. Nii käib seal asi. Olgu see õdevend või isa-ema. KGB ei tunne halastust.

Kõike seda ei uskunud ka see mees USA-st, kes Tallinnas, Vabadusväljaku äärel, eemal majadest ja möödakäijaist, vestles väikese grupi lähemate tuttavatega ning omastega. Jutus ta märkis oma teenistust ja hakkas seda võrdlema okup. Eestis makstavaga. Temale tuli järgmisel hommikul juurde „sõbralik“ mees KGB-st, kes ütles, et nüüd hakkate sadamasse astuma, et laeva minna. Kui teie nii ei tee, kannate vastutust nõuk. vastase propaganda pärast. Mees läks laeva. Nüüd usub ta seda, mida ta hiljuti nimetas tuulejutuks.“

Sellisel puhul võib muidugi olla tegemist ka kuulamisaparaatidega, mis suundantenni abil võivad lindistada jutlemist sootuks suurematest kaugustest kui seda tavaliselt usutakse.

Balti grupid soovivad presidendi jutule

Ühendatud Balti-Ameerika Komitee oli koos Rockvilles, Marylandis ja koostas kirja USA presidendi julgeolekunõunikule Brzezinskile, et viimane korraldaks eesti, läti ja leedu keskсete organisatsioonide esindajate pääsu president Jimmy Carteri jutule.

VALVEARST NÄDALALÕPUL

2., 3. ja 4. sept. on valvearstiks dr. T. Kuutan, tel. 751-6141.

EKN tuluõhtu 23. septembril

Eestlaste Keskmõukogu Kanadas läheb vastu uuele tegevusaastale. EKN majandusaasta lõpeb 30. septembril ja kevadel valitud EKN uus koosseis kutsutakse kokku esimeseks üldkoosolekuks oktoobri keskel. Eelarveaasta lõpetamisega ühenduses korraldatakse EKN traditsiooniline tuluõhtu Eesti Majas tänavu laupäeval, 23. septembril, et luua alust EKN uueks majandusaastaks. EKN tuluõhtul esitatakse muusikaline kava. Uue tegevushooaja algul korraldatav tuluõhtu on ühtlasi EKN endisele ja uuele koosseisule ühiseks seltskondlikuks kokkutulekuks ja sellisena sissejuhatuseks uuele tegevusaastale.

Kohtualune ei saa valida advokaati

Ronald Rappaport, üks Anatoli Shtsharanski prantsuse advokaatidest, kes on ka prantsuse kommunistliku partei liige, kirjutas Le Mondes raskustest, mis tekkse kohtualustele.

Kohtualustel pole võimalik ise valida oma advokaati. Advokaadil ei lubata jälgida eeluurimisi. Tal on võimalik kohata oma klienti alles pärast uurimise lõpetamist. Juri Orlovil ei olnud isegi võimalik kutsuda tunnistajaid kohtuprotsessi ajal. Rappaport leiab, et see on piinlik kõikidele sotsialistidele, kui üks nn. sotsialistlik maa nii häbematult rikub inimõigusi.

H. KIRIK
Insurance Agency
KINDLUSTUSED
23 WESTMORE Dr., Suite 200
Rexdale, Ont. M9V 3Y7
Tel. 745-4622

Kommentaarid

(Algus lk. 2)

Kõne oli koostatud väga kavalalt — selles ei rünnata demokraatliku Lõuna-Korea juhte ega sarjata nende tegevust vaid räägitakse mesimagusalt Korea ühendamisest Korea tuleviku ja rahva huvides. Kim Il Sung teeb ettepaneku, et ühendamise teostamiseks tuleks loobuda sõjavägede suurendamisest ja relvastuse tugevdamisest, viia kõik võõrad sõjaväed välja Korea territooriumilt, luua tihe koostöö Lõuna- ja Põhja-Korea vahel ja moodustada Lõuna- ja Põhja-Korea rahva esindajatest Suur Rahvuslik Kongress, kes moodustab Korea lõuna- ja põhjaosadest konföderatsiooni, kes hakkab Liitunud Rahvaste Organisatsiooonis tegutsema ühise esindaja suunamisel. Kui need vormilised nõuded on täidetud, siis toimub Kim Il Sungi arvates Korea ajaloos suur pöördeline sündmus ning Korea lõuna- ja põhjaosad ühendatakse rahuliku koostöö alusel mõlemapoolse deklaratsiooniga.

Kahtlemata leidub läänemaailmas naiivseid inimesi, kes Kim Il Sungi ilusatest ettepanekutest vaimustuvad ja Korea ühendamist tema plaanide kohaselt toetavad. Teadlikule ja informeeritud lugejale on aga selge, et tegemist on kavala trikiga ja läänemaailma rahuarmastavate ringkondade mõjutamisega. Põhja-Korea on teatavasti hambuni relvastatud ning on valmis Lõuna-Koread koheselt alla neelama ja seal „rahvavalitsuse" kehtestama kui Ühendriikide väed Lõuna-Koreast lahkuvad. Läänerriikide ajalehtedes kuulutuste korras avaldatud Kim Il Sungi suured ühendamise plaanid ongi selleks, et läänemaailma mõjutada ning sundida ameeriklasi üldise avaliku arvamise survel Lõuna-Koreast lahkuma.

AMI

KÕIKIDEKS KINDLUSTUSTEKS
H. LATER & CO. Ltd.
"INSURANCE"
1482 Bathurst St., 4 kord
(Bathurst—St. Clair)
Telefon kontoris 653-7815 ja 653-7816

ESTO MUTUAL FUND, LTD.
Aktsia hind 25. aug. $7.23
145 King St. W., Room 1900
Toronto, Ont. M5H 1J8.
Telefon päeval 364-1131
õhtul 925-6812

Millal saabub Vene impeeriumi lagunemise aeg?

Prof. R. Taagepera huvitav loeng riikide ja rottide kasvust ja kõngemisest

Möödunud esmaspäeval toimus Tartu Instituudi teine käesoleva aastaga seotud eelsügisene loenguõhtu. Teemal „Riikide ja rottide kasvust ning kõngusest" pidas ettekande Kalifornia ülikooli poliitiliste teaduse professor dr. Rein Taagepera. Kuna osa Metsaülikooli rahvast oli veel Torontos, siis olid suur osa ligemale 100-st osavõtjast noored.

Prof. dr. R. Taagepera on poliitiliste teaduste professor ja õhtune ettekanne tutvustaski süsteemi, kuidas ajaloos esinenud suurriike mõõdetakse. Ta oli oma loengu ehitanud võrdlusele, et nagu rotid sünnivad, kasvavad ja lõpuks surevad, nii on ajaloo jooksul olnud ka riikidega.

Ta on seda riikide kasvuprotsessi uurinud üle 10 aasta ja veel sel aastal on tal ilmunud kaks sellekohast uurimust.

Ta kasutas oma ettekande juures graafikuid ja valguspilte graafikute paremaks selgitamiseks.

Referent ütles, et käsitletav teema on osa laiemast alast, mille üldnimeks on politomeetrika. See hõlmab poliitiliste nähete mõõtmist, neist tehtud matemaatilisi mudeleid ja kolmandaks mudeli ja mõõte ühendamist.

Esimene graafik oli roti elu ja kasvu kohta. Siin arvestati kasvuaja suhet eluajaga ja surma. Enamuses imetajate juures on kasvu ja tõusu suhe 3, kuigi mõne juures võib olla ka 2 ja 4.

Selle kõrval ta vaatles Leedu-Poola ühisriiki, alates riigi noorusajaga ja sellele järgnevat pindala suurenemist, kuni see saavutiks ühtlase taseme ja siis järsult lõppes.

Tõusuaeg kestis 150 aastat, kestvus 450, sellega suhe jälle 3.

Rooma riigi arengut vaatles ta koos ühe pisiku bioloogilise arenguga, ühel pool aastasada, teisel pool päev mõõteühikuks; vastav graafiline kõver aga tuli väga sarnane.

Maailma impeeriumite areng on aastatuhandete jooksul arenenud järgmisis suuremais astmeis: *Egiptus, 3000 a. e. Kr.* suurusega 0,1 milj. ruutmiili; Hiina, 1200 a. e. Kr. suurus 0.4 milj. ruutmiili; Pärsia 500 a. e. Kr. suurus 2 milj. ruutmiili; Mongoolia 1300 a. p. Kr. suurus 10 milj. ruutmiili ja Briti maailmariik, 1900 p. Kr. suurus 13 milj. ruutmiili. Referent küsis, millal saabub riik, mis hõlmaks kogu maailma 51 milj. ruutmiili suuruse kuiv-ala? Sellejuures on kordkorralt nende riikide püsimise kestvus vähenenud.

Riikide languse on põhjustanud mitmed asjaolud. Atskeetide impeeriumi lõikasid läbi hispaanlased. Mõnel juhul räägitakse liidetud impeeriumist, kus üks rahvas viib edasi teisel olevat suurust, nagu Aleksander Suur tegi Pärsia riigiga ja Lenin Venemaaga.

Praegu on maailma suurim impeerium Venemaa, mis püüab oma piire laiendada. Venemaa on kasvanud väga pidevalt juba pikemat aega. See kasv katkes Vene-Jaapani sõjas.

N. Liit pole endist pindala veel tagasi saavutanud. Poola ja Soome on küll mõjualused, aga siiski iseseisvad riigid.

PROF. REIN TAAGEPERA

Maailma poliitiline ajalugu on arenenud kolmes faasis. Esimene kuni aastani 700 p. Kr. Teine faas kus valitseti ühest tsentrumist. Praegu ollakse kolmandas faasis. Moodsa tehnoloogia ülimalt kiire areng on lääneriikidele, kaasaarvatud Venemaa, andnud suured vallutamise võimalused.

Kui ruttu saabub languse aeg kahele praegusele ssurriigile selle süsteemi kohaselt? Prof. Taagepera leidis, et USA juures peaks see suhte 4 juures algama a. 2100. Venemaal võiks alata suhe 3 juures a. 2400, suhe 2 juures aga juba a. 2200. Viimane põhineb asjaolul, et ühegi riigi juures pole tõusuaeg olnud nii pikk kui Venemaal.

See ei tähenda, et Balti riigid peaksid kuuluma alatiselt N. Liidule.

Kas N. Liit jääb püsima, on raske ütelda, kuid mingi Vene suurriik jääb veel kauaks ajaks püsima, kui seal midagi sisemiselt ei juhtu. Kuid suurriik ehitab ise üles oma languse eod.

Järgnev diskussioon oli väga elav. Küsiti, milline on see graafika kurv Kanada osas, millele R. Taagepera vastas, et Kanada on riik purunevast briti impeeriumist, mille puhul ei saa rääkida kasvuajast. Praegu on üldiselt kahanevate impeeriumite aeg, Inglise ja Prantsusmaa on lagunenud ja praegu võiks oodata teistegi riikide lagunemist ja mitte enam kasvu.

USA ja Vene kasvasid tühjade maade arvel, kuid neid enam ei ole.

Prof. Taagepera käsitles veel kommunikatsiooni suhet impeeriumite suurusega. Ameerika kaudset mõjuvõimu NATO-maadele, milline kontroll on aga juba varem olnud vasallriikides süsteemis. Rahvuslikes riikides Euroopas on ühisturu organiseerimisel kogetud, et see vorm ei ohusta nende rahvaste kultuuri ja praegu on need riigid samas astmes kui kolmteist P.-Ameerika osariiki ühinemise ajal.

Lõpuks ütles referent, et see kirjeldatud süsteem on osa ulatuslikumast alast, kus tuleks arvesse võtta ka teisi mõõtmise aluseid.

Kuid sellisena oli see väga huvitav ja paljupakkuv tutvumiseks maailmapoliitika süsteemiga.

Oma avasõnas Tartu Instituudi sekretär dr. E. Aruja tutvustas lühidalt külalist ja lõppsõnas avaldas talle huvitava ja sisuka loengu eest tänu.

Eesti valitsust ei informeeritud Saksa-Vene salakokkuleppest

On esinenud arutlusi, kas Eesti valitsus oli teadlik Stalin-Hitleri 1939. aasta pakti salaprotokollidest, millega Balti riigid loovutati Nõukogude Vene mõjusfääri. Kui mitte, siis leitakse mõnikord, et valitsus oleks pidanud olema suuteline nende saladokumentide jälile saama. Ühe variandi kohaselt olevat Läti valitsusel olnud andmeid Balti riikide suhtes toimunud tehingu kohta. Kuskil ei ole aga tõendeid, et ükski Balti riikidest oleks saanud informatsiooni üle nende peade asetleidnud sobituse kohta, kus neid meelevaldselt kasutati vahetuskaubana.

Kuidas oli lugu veel teiste ohvriteks valitud riikide Soome ja Rumeeniaga, selle kohta mõned väljavõtted 1973. aastal ilmunud ameerika poliitiliste teaduste professori Anthony T. Bouscareni raamatust „Is the Cold War over?".

Lehekülg 73 märgitakse, et kui nõukogud 1939. aastal tungisid Soomele kallale, siis

soomlased, kes ei olnud teadlikud 23. augusti salaprotokollist, lootsid et Saksamaa vast aitab Nõukogude survele vastu panna.

Kuid, nagu järgnevad instruktsioonid Berliinist Saksa välissaadikutele tõendavad, ei olnud neil mingit väljavaadet Saksamaalt abi saada.

Ametlikest Saksa arhiividest leitud instruktsioonid Saksa diplomaatidele kõlavad järgmiselt:

„Jutuajamistel Soome-Vene konflikti kohta vältida igasugust venevastast tooni. Käesolev on vältimatu sündmuste käik viimase suure sõja järgsete lepingute revideerimisel. Venemaa nõue Leningradi ja Soome lahe suudme suuremaks julgestuseks on loomulik.

Ainult mõned nädalad varem oleks Soome võinud saavutada kokkuleppe Venega, kui Soome oleks rakendanud ettevaatlikumat poliitikat.

Rahvasteliidu poole pöördumine on Soome valitsusele kõige vähem sobivaks teeks kriisi lahendamisel. Ei ole kahtlust, et Briti mõjutas Soome valitsust Vene ettepanekuid tagasi lükkama. Inglismaa süüd Vene-Soome konfliktis tuleb eriti rõhutada. Saksamaa ei ole nendesse sündmustesse segatud (!) Jutuajamisel tuleb Vene seisukohtadele sümpaatiat avaldada. Tuleb hoiduda Soome seisukohtadele mingit sümpaatiat näitamast".

Üheaegselt Balti riikide vägivaldse liitmise protsessi algusega teatas Molotov 23. juunil 1940. a. Saksa suursaadikule Moskvas Nõuk. Vene kavatsusest Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina suhtes.

Ülaltähendatud raamatus (lh. 76) on märgitud järgmist:

Rumeenia valitsus, kes ei olnud teadlik 23. augusti 1939. a. salaprotokollist, palus Saksa valitsuselt toetust Nõukogude nõudmiste vastu.

Saksa välisminister Ribbentrop instrueeris Saksa saadikut Bukarestis Rumeenia valitsusele teatama: Nõukogude valitsus on meid informeerinud, et ta on nõudnud Rumeenia valitsuselt Bessaraabia ja Bukoviina põhjaosa loovutamist. Et vältida sõda Rumeenia ja Nõukogude Liidu vahel, võime vaid Rumeenia valitsusele nõu anda Nõukogude valitsuse nõudmistele alistuda."

Olgu veel tähendatud, et abistamispakti nõudmise esitamisel Moskva poolt Eestile 1939. a. septembris telegrafeeris Saksa saadik Tallinnas välisminister Ribbentropile järgmiselt (lk. 73):

Eesti valitsus on otsekohese kallaletungi kõige tõsisemal ähvardusel valmis aktsepteerima sõjalist kokkulepet Nõukogude Liiduga."

Stalini ja Hitleri omavaheline konspiratsioon osutus tol ajal erakordselt veekindlaks.

KAASMAALASED
Laenu vajaduse korral kasutage Toronto Eesti Ühispanga madalaid laenuintressimäärasid.
HÜPOTEEKLAENUD 9,75% aastas
Intressid arvestatud veerandaasta viisi. Laenud on lahtised.
PERSONAALLAENUD 10,2% aastas
Personaallaenud on laenuvõtja surma või jäädava töövõimetuse puhul kindlustatud $10 000.— ulatuses.
ÜHENDUSES ON JÕUD!

Baltlaste väljaandmise tagapõhi Rootsis

STOKHOLM (EPL) — Eestirootslaste ajakirjas Kustbon nr. 2 1978 kirjutab Per Wieselgren, tutuvustades Helmi Mäelo raamatut, muuseas ka baltlaste väljaandmise ja Eesti okupeerimise tunnustamise küsimustest, esitades huvitavaid andmeid ja seisukohti:

„Vale kujutlus, mis arvatavasti on veel ikka levinud ka eestirootslaste hulgas, on Undeni pidamine peamiseks vastutajaks baltlaste väljaandmise puhul. Meie tuim (slö) välisministeerium, kus peaminister Per Albin, niikaua kui ta elas, sai lohakat informatsiooni ametnikult, kes hiljem sai meie saadikuks Kopenhaagenis, asetas halva aluse asjade hindamiseks.

Välisministeeriumi tegevus äratas ka, nagu Enquist on näidanud, magava karu.

N. Liit ei olnud näidanud mingit huvi väljaandmise vastu, aga keegi rumal ametnik välisministeeriumis tegi ühe ettekande teise järel.

Valitsuses olevat Ernst Wigforss ja Gunnar Myrdal olnud kõige ägedamad väljaandmise pooldajad. Ja Grünther oli oma huvi tõttu suurpankade poolt eesti põlevkivitööstusse investeeritud kapitali vastu, mille suhtes ta kujutles, et pangad saavad tagasi, kui N. Liidule tullakse vastu Balti riikide okupeerimise tunnustamisega de jure, mitte üksi de facto, asetanud oma välisministri olemise ajal kõige halvema aluse.

Undeni kohta võib öelda, et ta oli liialdatult lojaalne enamiku otsuse vastu.

Otsustavad ringkonnad Rootsis ei saanud aru, et Hitleri võit N. Liidu üle oli eluliseks huviks kõigile kolmele Balti riigile. Hitleri valitsusest oleks ju hiljem lahti saadud, kuna arvestati, et läänerriigid võidavad nagu a. 1918".

ILMAR HEINSOO INSURANCE
Eesti Majas
958 Broadview Avenue, ruum 202,
Toronto, Ontario M4K 2R6
Telefon 461-0764

Invaliide Toetava Naisringi suvine kokkutulek

Möödunud laupäeval toimus Lake Couchichingi juures perekond Kübarsepa suvekodu maa-alal Toronto Eesti Invaliide Toetava Naisringi suvine kokkutulek. Ilusa ilma tõttu oli koos 30 osavõtja ümber. Kokkutulekul polnud kavalist osa, vaid söödi, lauldi ja veedeti ilus suvepäev looduses. Ometi mõeldi ka sel puhul invalididele, kelle heaks korraldati loterii.

VABA EESTLANE
kaks korda nädalas

Maksab Kanadas:		Väljaspool Kanadat:
Aastas	$32.—	$35.—
Poolaastas	$18.—	$19.—
Veerandaastas	$ 9.50	$10.50

KIRIPOSTIGA

Kanadas:		USA-s:
Aastas	$53.—	$58.—
Poolaastas	$28.—	$30.—
Veerandaastas	$15.—	$16.50

LENNUPOSTIGA ülemere-maadesse:
Aastas $69,—, poolaastas $34.50, veerandaastas $18.—

Aadressi muudatus 40 centi. Üksiknumbri hind 40 centi.

Kanada aadressidele palume märkida „POSTAL CODE" ja USA aadressidele „ZIP CODE"

Pangatshekk või posti rahakaart kirjutada Free Estonian Publishers nimele.

Tellimine saata:
VABA EESTLANE
P.O. Box 70, Postal Stn. C, Toronto 3, Ont.
M6J 3M7

Palun mulle saata VABA EESTLANE aastaks / poolaastaks / veerandaastaks — tavalise / kiripostiga alates „....." ..... 197.... Tellimise katteks lisan $ ..... siinjuures rahas / tshekiga / rahakaardiga. (Raha saata ainult tähtkirjas).

Nimi .....

Aadress .....

(Järg lk. 3)

KALLIST ONUTÜTART

LIIDA't

mälestavad kurbuses

ELISAVETA ALLER
HARITA LOODUS
ARTEMI LOODUS

Muld ei mälestusi
matta jõua!

KALLIST

dr. VASSILI VALMRE't

surnud Stokholmis

mälestavad kurbuses

RIFARD HOLMBERG perekonnaga
ARNOLD HOLMBERG perekonnaga
MEINHARD HOLMBERG perekonnaga
RUDOLF HOLMBERG perekonnaga
FRIDELNI HOLMBERG perekonnaga
EDUARD KAJU perekonnaga
JOHANNES VIHMA perekonnaga
MART REIGAM abikaasaga
LUISE MEIUSI
LEONHARD VÄLJAS perekonnaga
AUGUST LEIS perekonnaga

SÜGAVAS LEINAS MÄLESTAME OMA ONU

KAUGESÕIDUKAPTEN

WILLEM TIITUS't

surnud Stokholmis 24. augustil 1978

ARVO TIIDUS perekonnaga
ja SUGULASED Eestis

Eestlaste poolt eelistatud ja traditsiooniliseks kujunenud

MATUSEMAJA

Matusemaja on üle 115. aasta teeninud Metropolitan Torontot sama perekonna poolt väljakujunenud traditsioonidega. Moderniseeritud avarad ruumid, kvalifitseeritud personal ja küllaldaselt parkimiseruumi.

Väärikas teenimine

ROSAR-MORRISON FUNERAL HOMES LTD.

T. L. MORRISON — Funeral Director

467 Sherbourne St., Toronto, Ont. M4X 1K5
Telefon 924-1408

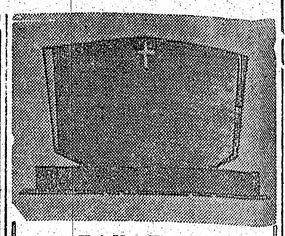

HAUAKIVID
Eesti ettevõte
YONGE MEMORIALS LTD.
2019 Yonge St., Toronto 7
(Davisville & Eglintoni vahel)
487-2147, õhtuti 447-1206
Nigul Virro

EESTI SIHTKAPITAL KANADAS
meie ühiskonna teenistuses
Eesti Majas
958 Broadview Ave. Toronto, Ont. M4K 2R6

GARDENIA
FLOWERS & GIFTS

362 Danforth Ave.
Toronto, Ont.
M4K 1N8

Tel. 466-1951 või 466-1502

Värsked ja esmaklassilised lilled igaks sündmuseks.
Kunsthäsitöid kinkideks: ehted, merevaik, nahktööd, puunikerdused, keraamika.
Räägitakse eesti, läti ja inglise keelt.

Kolonel-leitnant Ylo Anson, ERKÜ Esinduskogu ja ÜE Kesknõukogu Täiskogu liige ja Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees, kutsuti mõne nädala pikkusele kordusõppusele. Ta sõitis nädalalõpul Fort Braggi Põhja-Carolinas, kus kordusõppused toimuvad. Teenistuskohustuse tõttu ei saanud ta ka osa võtta eesti sõjameeste suvepäevast Kanadas.

Naiste elu kodumaal raske

Loeng naiste olukorrast Eestis ja Ameerikas

Möödunud teisipäeva õhtul toimus Tartu Instituudi kolmas loenguõhtu seoses Metsaülikooli lektorite Torontos olekuga. Dr. Mare Taagepera pidas ettekande „Naiste olukorrast Eestis ja Ameerikas". Nagu eelmisel õhtul, oli seekordki kohal 80 osavõtja ümber, kes huviga jälgisid ettekannet.

Dr. E. Aruja tutvustas dr. Mare Taagepera, kes lõpetas ülikooli keemia alal 1960, töötas ja jätkas samal ajal õpinguid ning sooritas magistrikraadi. Sellele järgnes 1970 Pennsylvania ülikoolis doktoritöö keemias.

Praegu töötab uurimistöö tegijana ja loengute andjana Kalifornia ülikoolis.

Lisaks õpetab kohapealses eesti täienduskoolis eesti keelt.

Dr. M. Taagepera rääkis kuidas ta sai mõtte sellise sotsiaalse uurimise tegemiseks naistest, mis pole kuidagi ta erialaga seotud. Ta vaatles naiste osa tänapäevases ühiskonnas Eestis ja Ameerika Ühendriikides, peamiselt siiski akadeemiliste naiste võimaluste osas.

Ta käsitles naiste osa oma õiguste saamisel, kelledel oli võimalik Tartu ülikoolis alles 1914 aastal õppima hakata. Praegu võib tähele panna, et mida kõrgem on kraad, seda vähem on seal hulgas naisi. Üldse on maailmas naisi tööl üks kolmandik töötajaist; Ühendriikides on neid 40%, Eestis 50%, kuna seal on kõik tööealised naised tööl. Kojujäämise võimalust ei ole ka lastega emadel. Selletõttu on naistel seal topeltkoormus, 8-tunnine tööpäev ja teist samapalju kodu korrastamisel, kuna mehe ja naise koduse töö suhe on üks kolme vastu.

Eestis pole tehnoloogia võimaluste arendamine kodusteks töödeks veel küllalt suutnud areneda, tehakse küll palju tanke, aga vähe pesumasinaid.

(Avaldame kokkuvõtte tema ettekandest meie ajalehe ühes edaspidises numbris).

Järgnevas diskussiooniosas võtsid sõna mitmed naised, käsitledes põhjusi, miks eesti mehed pole näit. nõudepesemisel nii abivalmid kui ameeriklased. Leiti ka et eesti naised on palju hakkajamad; eriti peab seda olema kodumaal praegustes oludes, sest seal on naistel raske elu, mis tingib ka kiirema vananemise.

Lõpuks dr. E. Aruja tänas loengu pidajat huvitava ettekande eest ja andis informatsiooni järgnevast loenguõhtust.

REET AADOSON-PALLADINO
Sündinud 23. nov. 1953. Montrealis. Lõpetas McGill'i Ülikooli arstiteaduskonna Doctor of Medicine and Master of Surgery kraadiga. Akadeemiliselt kuulub Eesti Naisüliõpilaste Seltsi.

ENE CHRISTINA LUIK
Sündinud 1953. a. Stokholmis. Lõpetas 1976. a. McGill'i Ülikooli B. Sc. kraadiga. Saavutas 1978. a. kevadel magistri kraadi administratsiooni alal (MBA) York'i Ülikoolis Torontos. Akadeemiliselt kuulub Eesti Naisüliõpilaste Seltsi.

KAIA-HEIDI SUNNE
Sündinud 25. okt. 1954 Montrealis. Keskhariduse saanud Montrealis. Lõpetas Sir George Williams'i Ülikooli B. A. kraadiga Political Science'i alal. (International Law & Relations). Akadeemiliselt kuulub Eesti Naisüliõpilaste Seltsi.

V. Beekmani romaan ilmus rootsi keeles

STOKHOLM (EPL) — Artur Lundkvisti artiklist Svenska Dagbladetis 17. 8. („Den absurde bombflygaren") selgub, et Rabén & Sjögreni kirjastusel on ilmunud rootsikeelne tõlge Nõukogude kirjaniku Vladimir Beekmani romaanist pealkirjaga „Nattflygaren". Romaani on tõlkinud Ivo Iliste.

Arvustaja refereerib raamatu sisu, milles esineb fantastilisi ja satiirilisi jooni. Selles ironiseeritakse „distsipliiniorja, täiusliku kollektiivinimese üle". Lundkvisti arvates „ei olevat riskita anda taolist raamatut välja Eestis aastal 1975".

Lundkvist võib muidugi rahuneda. Raamat on läbinud nõukogude tsensuuri kitsad väravad mille olemasolu Vladimir Beekman hiljuti esitatud TV-intervjuus eitas) ja autor on eesti kompartei keskkomitee liige. Lundkvisti järgi on Beekman „tuntud kui radikaalne (avancerad) luuletaja ja juhtivaid eesti kirjanikke".

Hoolitakse vähe eesti raamatutest

Fr. R. Kreutzwaldi nimelisest Riiklikust Raamatukogust, mis asub Tallinna Toompeal, kirjutab Jaan Kruusvall „Sirp ja Vasaras". Kirjutisest ilmneb, et raamatukogu on lausa katastroofilises olukorras. Näib, et riiklik võim nagu ei taha hoolida eesti raamatutest.

Raamatukogul on ligi kolm milj. trükist, kuid 500.000 trükist on kättesaamatud, sest ruumipuudusel hoitakse need pakituina. Pealegi asuvad raamatud üheksas eri kohas. Suurem osa nendest on keldriruumid, mis tavaliselt on niisked. Näit. on 500.000 raamatut Nevski katedraali keldris, kus pole ventilatsiooni ja on hapnikupuudus. Töötajad, näiteks, et saa seal üle paari tunne järjest viibida. Niiskust on seal 70%, üle 60% niiskust on raamatule juba ohtlik.

Toompeal end Komandandima- ja keldris asub 30.000 raamatut. Kelder variseb ja niiskust on seal 75%. Vilets olukord on ka mujal hoiukohtades.

Juba 1948. a. avaldati suurepäraseid plaane uue riikliku raamatukogu ehitamiseks. Nüüd, 30 aastat hiljem, on see ikka ehitamata ja raamatud paiknevad kõige viletsamates tingimustes siinseal laiali.

(EPL)

HILJA JUKKUM

KOKA-RAAMAT

Kinkige sünnipäevaks „VABA EESTLANE"

Soolavabad toidud

Südame- ja vereringehaiguste korral keelab arst soola tarvitamise või siis äärmisel korral soovib, et seda piiratakse. Sel juhul tundub nagu ei maitseks toit enam ja tuleb leida teisi võimalusi toidu maitsvamaks muutmiseks. Siinkohal tuleks tähelepanu keskendada maitseainetele. Väheste eranditega on nad soolavabad ja aitavad toidule anda maitset. Mitte kasutada: küüslaugu ja sibula soola, selleri ja peterselli lehed (kuivatatud ja purkides), maitsesoolad. Alljärgnevalt mõningad retseptid erinevate maitseainetega. Vastavalt oma maitsele muuta ja lisada teisi erinevaid — katsetades leiame alati sellise kombinatsiooni mis meile kõige paremini maitseb.

LIHA JA PORGANDI RINGVORM

½ tassi hakitud sibulat, 1½ naela hakkliha, 1½ tassi saiakuupe 1½ tassi riivitud porgandit, 2 muna, ½ tassi piima, 1 tl vorstirohtu (marjoram), ⅛ tl pipart, 1 tl sinepipulbrit.

Segame kõik retseptis antud ained ja paneme hästi määritud ümmargusse vormi (keskel auk) või siis kasutame mõnd teise kujuga vormi. Küpsetame 350 F juures 1 tund. Noaga vabastame ääred ja lööme lihavormi vaagnale. Kasutades ümmargust vormi täidame keskosa keedetud aedviljadega.

PIKANTSED LAMBALÕIGUD

6 lõiku lambaliha, 1 küüslaugu küüsi, ¼ tassi jahu, ¼ tl pipart, 1 tl paprikat, 2 spl õli, ⅓ tassi vett, ⅛ tl rosmariini (crushed rosemary), 2 spl sidruni mahla, 1 tl riivitud sidruni koort.

Hõõrume lambaliha viilud kiüslauguga. Segame pipra, paprika ja jahu. Veeretame lihalõigud segus. Pruunistame pannil mõlemilt poolt õlis. Lisame ülejäänud ained, kataме panni kaanega ja hautame kuni liha pehme. Umbes 30 minutit.

KANA RIISIGA

1 tl riivitud sidruni koort, ¼ tassi sidruni mahla, pipart, 1 tl õli ½ tl ingvrit (ginger), ½ tl paprikat, 2 spl hakitud sibulat, 2½ — 3 naelane kana (tükeldame) 3 tassi keedetud riisi (keeta puuviljamahlas) 2 spl soolavaba võid või margariini, ¾ tassi hakitud rohelist sibulat, ¾ tassi hakitud lehtsellerit.

Segame esimesed 7 ainet ja katame seguga kana tükid. Asetame kanatükid ühekordse kihina vormi, nahaga kaetud pool pealpool ja küpsetame 375 F juures pool tundi. Keedunõus kuumutame rasvaine ja hautame selles pehmeks sibula ja sellerikuubid — mitte pruunistada! Lisame segule keedetud riisi. Asetame segu vormi kanatükkide vahele ja küpsetame vormi veel pool tundi.

KURGIKASTE KALA JUURDE

2 suuremat kurki, 2 spl soolavaba võid või margariini, ¾ tassi koort, ⅛ tl pipart, 2 spl sidrunimahla, 2 spl hakitud tilli.

Kurgid koorime, lõikame pooleks ja eemaldame lusikaga seemned. Lõikame siis õhukesteks viiludeks. Sulatame rasvaine ja hautame selles kurgiviilud, lisame koore, maitseained ja sidrunimahla. Hautame tasasel tulel segades kuni kaste pakseneb. Kaste maitseb röstitud või praetud kalaga.

PORGANDISALAT SIDRUNI- JA SINEPI KASTMEGA.

¼ tassi sidrunimahla, 2 tl sinepipulbrit, 2 tl suhkrut, ½ tassi hakitud rohelist sibulat, 6 spl õli, ⅛ tl pipart, 2 spl hakitud tilli, 6 keskmise suurusega porgandit (puhastatud ja ribadeks lõigatud), 2 tassi vett, 1 tl suhkrut.

Segame purgis loksutades sidrunimahla, suhkru, rohelise sibula, õli, pipra ja tilli. Vee laseme keema tõusta, lisame suhkru ja porgandiviilud. Keedame 5 minutit kuni porgandid pehmed. Mitte üle keeta! Nõrutame keeduvee (kasutame kastmeks või supiks) ja jahutame kiirelt porgandid. Segame kastmega. Soovitav enne lauale andmist lasta 2 tundi külmutuskapis seista.

Võistlus Moskva olümpiaplakatile

MOSKVA — N. Liidu ajalehtedes avaldatud teadaande põhjal on 1980. aasta Moskva olümpiamängude organiseerimiskomitee koostöös mitme teise organisatsiooniga välja kuulutanud rahvusvahelise võistluse parimale olümpiaplakatile. Võistlus toimub 1978. aasta juulist kuni sama aasta detsembrini ning võistluse eesmärgiks on luua „uusi plakatikunstiteoseid, mis peegeldavad progressiivsete jõudude võitlust kindla rahu, julgeoleku ning kõikide riikide vastastikuse mõistmise ja usalduse eest..." Võistluse kolm esimest preemiat on a 2000 rubla, kuus teist preemiat a 1500 rubla, kümme kolmandat preemiat a 1000 rubla ja 20 ergutuspreemiat a 500 rubla. Preemia saanud autoreid autasustatakse ka eridiplomite ja -medalitega.

SON-PALLADINO
nov. 1953. Montrea-
McGill'i Ülikooli ars-
a Doctor of Medicine
f Surgery kraadiga.
t kuulub Eesti Nais-
ltsi.

TINA LUIK
3. a. Stokholmis.
a. McGill'i Ülikooli
ga. Saavutas 1978. a.
stri kraadi administ-
(MBA) York'i Üli-
tos. Akadeemiliseid
Naisüliõpilaste Selt-

SUNNE
okt. 1954 Montrea-
duse saanud Mont-
as Sir George Wil-
oli B. A. kraadiga Po-
e'i alal. (Internatio-
elations). Akadeemi-
Eesti Naisüliõpilas-

Moskva
plakatile

— N. Liidu ajalehte-
d teadaande põhjal
ta Moskva olümpia-
ganiseerimiskomitee
tme teise organisat-
a kuulutanud rahvus-
võistluse parimale
tile. Võistlus toimub
ulist kuni sama aas-
ni ning võistluse ees-
luua „uusi plakati-
, mis peegeldavad
te jõudude võitlust
julgeoleku ning kõi-
astastikuse mõistmi-
se eest..." Võistluse
preemiat on a 2000
teist preemiat a 1500
e kolmandat preemi-
bla ja 20 ergutuspree-
bla. Preemia saanud
tasustatakse ka eri-
-medalitega.

5-tollised jätkudeta vihmaveerennid
ALCAN VÄRVITOONIDES
valge, pruun, must, helebeesh, metsaroheline
Varustame ISETEGIJAID vihmaveerennidega ja sinna juurdekuuluvaga
HELISTAGE
FACTORY ON WHEELS
661-3843 661-3021

JAAN ALMER
KATUSETÖÖD
Tel. 699-5295
Teeme uusi ja parandame vana nii linnas kui ka suvilates

KLAVERI JA TEOORIA TUNNID
alates 15. septembrist
pr. REET MARTEN-SEHR
B.A., B.Ed., B.F.A. muusikas
254 Hillsdale Ave. E (Peetri kiriku lähedal) ● Tel. 484-0495

Vajatakse
LAPSEHOIDJAT — PERENAIST
kes elaks meie kodus või käiks päeviti. — Helistada 231-4200

SUVEMAJA MÜÜA
Baysville lähedal, Menominee järve ääres.
Helistada omanikule igal ajal tel. 839-3717

VABA EESTLANE

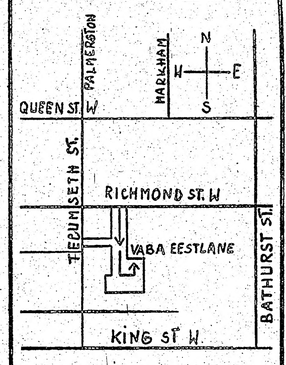

„Vaba Eestlase" toimetuse ja talituse asukoha plaan

TOIMETUS JA TALITUS
avatud esmaspäevast reedeni kella 9—4-ni.

Telefonid: toimetus 364-7521
talitus 364-7675

Toimetajad kodus väljaspool tööaega:
Karl Arro 766-2057
Hannes Oja 481-5316

Kuulutusi võetakse vastu:
nädala esimesse ajalehte kuni esmasp. homm. kella 11-ni ja nädala teise ajalehte kuni kolmap. homm. kella 11-ni.

KUULUTAMINE VABA EESTLASES
on tasuv ajalehe laialdase leviku tõttu.

Kuulutuste hinnad:

üks toll ühel veerul	$3.25
esiküljel	$3.75
tagaküljel	$3.50

KUULUTUSI VÕTAVAD VASTU:
1. Vaba Eestlase talitus
135 Tecumseth Street
Telefon 364-7675
Postiaadress: Box 70, Stn. C, Toronto 3, Ont.
Talitus väljaspool tööaega: Helmi Liivandi 251-6495
2. Mrs. Leida Marley
149 Bishop Ave.
Willowdale, Ont.
Telefon: 223-0080

Kanada eestlase silmaga Euroopat vaatlemas

Prof. Olev Träss kirjeldab „Vaba Eestlasele" oma muljeid

Toronto Ülikooli keemiaprofessor Olev Träss, kes on veetnud koos perekonnaga üle poole aasta külalisprofessorina Lääne-Euroopas, asukohaga Nancys, Prantsusmaal, kirjutab „Vaba Eestlasele" oma muljetest ja elamustest Euroopas pikema ülevaate. Anname selle allpool edasi meie lehe lugejatele.

Pärast esimest tutvumist Eede's, kus olin külalisprofessoriks, aidati meil otsida korter. Ainus möbleeritud korteri valik Nancy piirkonnas oli suures uues, kuid viletsalt ehitatud korterimajas. Nancy tööliste „magamistoas" ja seal saimegi esimese tõsise prantsuse mulje.

Kolisime sisse 1. veebr. keskpäeval. Elekter, millega töötab ka küte, lubati peale keerata järgmisel hommikul kl. 8.30. Olin väga kurb, et ei saanud samal päeval, aga siis selgus, et kl. 8.30 oli alles 6. veebr ja hoopiski mitte järgmisel hommikul. Pärast kõva nõudmist, esialgu minu kehvas prantsuse keeles ja siis paari hea abilisega, õeldi veidi piinlikult, et seda otsust on võimatu muuta.

Bürokraatia võitis ja nii elasimegi küünlavalgel naabri käest laenatud väikese gaasipliidiga ja hiljem koolist toodud gaasikütjaga.

Ilmad olid külmad ja tuul puhus aknapragude vahelt hoolega sisse. Elasime üsna romantiliselt, kuni ettemääratud ajal tuli mees, kes õiget nuppu vajutas ja gaasikraani lahti keeras. Elame ka õnnelikult ilma telefonita, sest selle saamine võtvat kauem aega kui meie Euroopas olemine.

Korter on pisike, aga odav ja oleme ilusasti toime tulnud. Muud asjad on kursi järgi arvestades (1 can dol: on 4 Fr.) poolteist kuni kaks korda kallimad kui Torontos. Ainsad erandid on vein ja pikad saiad — bagetid. Muljed, mis alguses silma torkasid: pakkimispaberit hoitakse poes kui kulda — käi aga oma kotiga.

Inimesed käivad tänaval, pikad saiad käes, sest ainult magusatele paneb pagar õhukest paberit ümber.

Reklaami-paberit tuleb aga postkasti peaaegu samapalju kui Kanadas. Inimesed suitsetavad hoopis rohkem, kuid Hispaanias veelgi rohkem. Otsisime kohvikut Nancys, kuid neid seal ei ole, on vaid Brassierie'd. Huvitav kõrtskohvik ja jutuajamise koht, kuhu tuleb minna oma leivakotiga või kaasaostetud magusa saiaga.

Lastel on paljudel prillid. Tavaline piim on nii steriliseeritud, et seisab ilma külmetuseta kolm kuud. Võib arvata, et seda tarvitatakse üpris vähe. Kl. 12—14 on kõik suletud, söö kodus ja puhka. Selle tõttu on liiklusummik neli korda päevas.

Nancy on ilus väike linn. Stanislas, viimane Lorraine hertsog ja endine Karl VII aegne Poola kuningas, on seal lasknud ehitada palju vaatamisväärset. Kool asub linna südamikus ja ühendus on bussiga. Isiklik kontakt inimestega siin on olnud tagasihoidlikum kui arvasin.

Vastandiks näiteks Shveitsile või Saksamaale oskavad vaid vähesed inglise keelt nii hästi rääkida, et seda kasutada.

Meie prantsuse keele õppimine ei ole kuigi hästi arenenud ja nii on teatud takistused paratamatud. Kuna kõik käivad truult lantshi ajal kodus, on ära jäänud ka see mõnus jutuajamise võimalus. Mina ise läksin tavaliselt hommikul hiljem ja jäin selleks ajaks linna. Üldiselt näib, et huvi muu maailma vastu on siin väiksem kui oleme märganud teistes Euroopa riikides.

Quebeci Kanadast lahkulöömise küsimus on peaaegu ainuke, mille vastu erilist huvi on näidatud.

Kokkuvõttes oleme oma Prantsusmaa eluga rahul, ainult aeg on keele vähegi korralikumaks õppimiseks ilma aluspõhjata liiga lühike. Ilmad, nagu mujalgi, on olnud äärmiselt halvad. Juuli keskpaigani on ilusat sooja ilma olnud vaid paar nädalat. Ka lund oli Nancys kord rikkalikult. Lumesahku siin pole ja soolast üksi paari jala lume jaoks polnud palju kasu. Ka pole korterimajad sellise külma jaoks ehitatud. Meie talveriided kulusid marjaks ära, kuigi kohalikud elanikud käisid vihmamantlitega ja ilma kinnasteta. Riided on Prantsusmaal kallid.

Ringreise oleme teinud mitmeid, tavaliselt ikka koos mõne minu ametliku külaskäiguga. Nancy on olnud mugavaks kodusadamaks ja hoiame seda kuni ärasõiduni, kuigi formaalne siinviibimise aeg on ammu möödas.

Olime aprillikuul Hispaanias ja Toulousi piirkonnas, mail alguses Inglismaal ja mai lõpul Kagu-Prantsusmaal ja juunis Saksamaal, kus külastasime pika rea linnu, ülikoole ja instituute.

Käisime ka Münsteris eesti laulupeol. Oli reisiviperusi, aga laulupeost ja rahvatantsu esinemistest jäi väga hea mulje.

Meeldiv elamus, mis kohati ka tunded hellaks võttis ja meeldiv võimalus mõnede sõpradega üle mitme aasta jälle kokku saada. Kuna Münsteris polnud ühtegi hotellituba saada, siis pidime rahvapeolt vara lahkuma, et kohe edasi sõita. Väikestele viperustele pani krooni pähe hiljaksjäänud rong, mis Bonnis öösel minutitki ei peatunud, et oleksime laste ja pakkidega rongilt maha saanud. Pidime edasi sõitma Koblenzi. Kasutasime siis juhust laevasõiduks Rheinil järgmisel päeval.

Autojuhid Prantsusmaal on ainuvalitsejad, hoidku Jumal jalakäijat! Imestan, et ei näinud kedagi auto alla jäämas. Jalakäijad Prantsusmaal ei hooli tuledest ega ülekäigukohtadest. Saksamaal näed aga väga harva, et keegi punase tulega üle tänava läheb.

Lapsed on Prantsusmaal äärmiselt viisakad ja respekteerivad vanemaid inimesi, eriti just väikesed lapsed.

Saksa lapsed, kuigi meie piiratud muljete järgi, on aga valmis võõrale keelt näitama, kui ema ei näe.

Saksamaal, ka lühikeste külastuste jooksul, on mul olnud võimalus igasuguseid probleeme arutada — ka neile halbu. Prantsusmaal on aga jutt pealiskaudne ja neile ebameeldivate küsimuste puudutamist püütakse vältida, või siis „ilusaid" vastuseid anda. Tiitlid on Saksamaal ülitähtsad, Prantsusmaal on aga igaüks vaid monsieur.

Hispaania reis oli ilus, aga külmetasime rängalt ilma talveriieteta. Teel nägime mitmeid tühje jõesänge ja asi sai selgeks, kui mõned päevad hiljem lisaks külmale mitu tundi ränka vihma alla valas, nagu kõige ägedama äikesetormi ajal Ontarios. Paar päeva hiljem nägime Toulousis olles hispaania apelsinipuid, täis vilja, lume all.

Reiside ajal oleme lapsed koolist koju võtnud — muide käisid nad kohalikus prantsuse koolis ja olid seal üpris õnnelikud. Muidugi nõuti neilt vähem kui teistelt, aga nad said võimaluse olla omavanustega koos. Lõpupoole käis üks prantsuse tütarlaps neid keeles aitamas. Kahe nädala eest jõudsime tagasi reisilt Shveitsi ja Itaaliasse ja nüüd on ka Bretagne viimase piirkonnana Prantsusmaal nähtud.

Külastasime ka oma vana „kodupaika" Zürichis.

Itaalia Rivieral kasutasime võimalust esimeseks suvitamiseks. Ka ilm oli kolm päeva ilus.

Teel tagasi veetsime päeva Avignonis, Pronvence'is, mille vaatamisest olime pideva vihmasaju tõttu viis nädalat varem loobunud. Nüüd naeratas meile seal päike. Nägime hiigelsuurt loss-kirik-kindlust, kombinatsioon, kus paavstid elasid sadakond aastat pärast Roomast lahkumist 14-ndal sajandil.

Bretagne — ilus, jahe ja huvitav. Külastasime ka St. Malot, mis on täielikult vanas stiilis viimase sõja järel üles ehitatud ja maailmaimet Mont de St. Micheli Bretagne põhjarannikul.

OLEV TRÄSS

KAASMAALASED!
Puhastan keemiliselt (steamcleaning) Teie diivanid ja toolid, vaibad seinast seina ja lahtised Teie oma kodus. — Hel. Erik Lokbik 447-9834

TEEN MAJA
REMONTTÖID
(elekter, torud, puutööd jne.)
Helistage — J. Meiusi 225-3283

OPTICAL STUDIO Ltd.
R. SCHMID, saksa optik
Suur valik euroopa prilliraame: Zeiss, Rodenstock, Metzler
Spetsialiseerunud contact lenside alal
1586 BLOOR ST. W. 1 tänav lääne pool Dundas'e subway'd
TELEFON 535-6252

UUDISEID KODUMAALT

23. mail märkas pensionär August Pärnpuu, et ta elamu läheduses põleb kulu. Minnes tuld kustutama, hakkas ta pahaaimatult ronima üle traataia ja sai surmava elektrilöögi. Abikaasa, kes püüdis meest aidata, sai samuti elektrilöögi, kuid pääses õnneks vaid ehmatusega. Kõik sai alguse sellest, et kõrgepingeliini mast oli ümber kukkunud, liinijuhtmed aga traataiale langenud. Juhtmete kokkupuutest tekkinud sädemed süütasidki kulu.

*

1. juulil avati Vana-Vigalas mälestustahvel elamul, kus kümmekond aastat elas kirjanik, ajakirjanik ja kodu-uurija Mihkel Aitsam, kelle surmast tänavu möödus 25 aastat. M. Aitsami elust ja tegevusest kõneles Märjamaa keskkooli direktor Leonhard Vaide.

*

Pärast viieteistkümneaastast vaheaega teostus 8. juulil jälle Türi laulupäev. Külalisesinejaid oli Jõgevalt, Märjamaalt, Rakverest. Tapalt jm. Vaheldumisi juhatasid koore T. Schütz, M. Neemelo, M. Linnasmägi, A. Raias, V. Jüris ja K. Tetsmann, rahvatantsurühmi E. Kaasik, puhkpilliorkestreid E. Kuulmann ja A. Päri.

*

Tuleval aastal 700. juubeliaastat tähistava Haapsalu pidustuse peaprooviks oli rahvakunsti viljelejate laulu- ja tantsupidu. See toimus Haapsalu lossipargis, kus vanades lossivaremeis oli laululava kastanite ja vahtrate vahel.

*

Tartus seati orel üles „Vanemuise" kontsertsaalis. Orel valmistati Tshehhoslovakkias ja selle ülesseadjaiks olid ka tshehhi meistrid. Oreli Eesti poolseks vastuvõtjaks oli orelikunstnik Hugo Lepnurm, kes andis sellele kõrge hinnangu. Orel kuulub oma suuruselt keskmistest suuremate liiki. Sel on 47 registrit, s.t. eri tämbri ja kõrgusega vilederühma, kuna kõlaline ulatus on 10 oktaavi. Tartlastel on nüüd võimalus oma muusikaelu orelikontsertidega rikastada.

*

Eestis on olnud mitmeid õnnetusi elektrijuhtmete hooletul käsitlemisel. 4. juunil sai Jõgeva rajoonis surmava elektrilöögi Toomas M. Poeg püüdis isa abistada veepumba käivitamisel ja üritas läbi avatud akna torgata kontakti seina. Poiss puudutas sõrmedega kontakti harusid ja sai elektrilöögi. Kuigi poiss viidi 6—7 minuti jooksul haiglasse, jäi arstiabi hiljaks.

Valga rajoonis sai samal põhjusel surma 10-aastane tüdruk ja Tartus väike poiss.

Praegu Euroopas viibiv prof. Tõnu Parming kutsuti Eesti Teadusliku Seltsi poolt Rootsis kõnelema Lõuna-Rootsi Eesti Majas. Kõne teema on: „Eesti asunikest ja asundustest Ameerika kesklääne käesoleva sajandi algul".

TORONTO LINN

Muudatusi jäätmete kogumises

Labour Day — esmaspäeval, 4. septembril

Esmaspäeval, 4. septembril, ei toimu jäätmete kogumist.

Normaalne esmaspäevane kogumine toimub teisipäeval ja normaalne teisipäevane kogumine kolmapäeval.

Kolmapäeval, 6. septembril, ei toimu ajalehtede ja suuremate esemete (jääkapid, tugitoolid, madratsid, puumaterjal, oksad jne) äraviimist.

Ajalehtede ja suuremate esemete regulaarne kogumine algab kolmapäeval, 13. septembril.

Teie koostöö jäätmete õigel päeval väljapanemiseks leiab hindamist.

R. M. BREMNER, P.Eng., F.I.C.E.
Commissioner of Public Works
Toronto linn

FINNISH DELICATESSEN
(Endine Parkway äri)
461 Queen St. W. — Tel. 363-7676
5 ust läänepool Spadina Ave.
TÄHELEPANU! Uued lahtioleku ajad: esmasp. — reedeni 9—6, laup. 8—4
Palume suuremad leiva ja muude pagaritoodete tellimised sisse anda 2 päeva varem. Aitäh!

Aeg on mõtelda talvepuhkuse veetmisele lõunas. Tehke oma reservatsioonid varakult.
H. KIVI TRAVEL Lic. 1064361
EESTI MAJAS, 958 BROADVIEW AVE., Toronto, Ont. M4K 2R6
Tel. kontoris 466-4813, õhtuti ja näd.lõppudel 759-3588

HEY . . . LOOK WHAT WE'VE GOT
CELLULOSE INSULATION
Säästate kuni 50% 12,5 kg kotilt
Nüüd on õige aeg osta isolatsiooni
AIRWOOL INCORPORATED
1 GUARDSMAN RD. THORNHILL, ONT. L3T 2A1
TELEFON 881-8101

PICK YOUR OWN APPLES
at
PINE FARMS ORCHARD
KING
● HOURS: Weekends & Holidays 9 a.m. — Sundown
Weekdays: — By Appointment
● Apples within the reach of everyone
● No ladders (full sized apples from pint sized trees)
● MELBA APPLES READY NOW
● WEALTHY APPLES SEPT. 2 TO SEPT. 16 (APPROX.)
● MCINTOSH SEPT. 16 TO SEPT. 30 (APPROX.)
● For more information call: KING 833-5459
833-6698
Hwy 400 north to King—Nobleton cloverleaf. Turn east to first lights and turn north on Jane St. and proceed 2½ miles and then you see the apple Signs. Turn east at Jane and Green Lane as directed.

SPORT

3 kuldmedalit Kanada ujujatele

Lisaks meie eelmises lehes ilmunud ülevaatele Lääne-Berliinis peetud ujumisvõistlusest, jätkusid järgnevail päevil erakordselt kõrged tulemused, kus ameeriklased näitasid oma suuri võimeid ja surusid kõrvale täiesti ida-sakslased, keda peeti maailma parimaiks ujumises.

15-aastane Tracy Caulkins tegi viienda Ameerika Ühendriikide maailmarekordi saavutades 400 m kompleksujumises tagajärjeks 4.40,83, purustades endise ida-sakslase Ulrike Tauberi nimel olnud maailmarekordi, mis oli 4.42,77. U. Tauber jäi teiseks tagajärjega 4.47,08 kuna viimaseks oli kanadalanna Becky Smith Edmontonist, kelle tagajärjeks oli 5.01,43.

Naiste 100 m liblikujumise võitis ameeriklanna Mary-Joan Pennington ajaga 1.00,20, teiseks jäi praegune maailmarekordi omaja Andrea Pollack Ida-Saksamaalt, aeg 1.00,26 ja kolmas kanadalanna Wenry Quirk ajaga 1,01,82.

Meeste 200 m rinnuli ujumises oli esimene ameeriklane Nick Nevid ajaga 2.18,37; kanadalane Graham Smith oli seitsmes ajaga 2.20,91.

Ameeriklane Jesse Vassallo, kes juba enne oli uue maailmarekordi teinud 400 m kompleksujumises, tuli esikohale ka meeste 200 m segalii ujumises ajaga 2.02,16. Meeste 200 m liblikujumises oli esimene ameeriklane Mike Bruner kelle ajaks oli 1.59,19. Torontolane George Nagy jäi kuuendale kohale, aeg 2.01,93. Nagy tegi eelujumistel siiski uue Kanada rekordi sellel distantsil ajaga 2.01,62, mis on parem tema oma nimel olnud Kanada rekordist, tehtud alles äsja Edmontonis.

Venelane Vladimir Salninkov võitis 400 m vabaujumise ajaga 3.51,94; kanadalane Peter Szmidt jäi kuuendaks ajaga 3.56,48, mis on uueks Kanada rekordiks. Seda rekordi ta oli juba varem parandanud valikvõistlusel.

Kanadalanna Helen Vanderburg võitis kuldmedali sünkroniseeritud ujumises 187,85 punktiga, teiseks jäi ameeriklanna Pam Tryon 179,65 ja kolmandaks jaapanlanna Yasuko Unezaki.

Neljapäeval, 24. aug. tegi kanada ujuja ja Edmontonis toimunud Commonwealth Games'il kuue kuldmedali võitja Graham Smith uue maailmarekordi meeste 200 m kompleksujumises ajaga 2.03,56, teisele kohale jäi ameeriklane Jesse Vassallo.

Neljapäev oli üldse tähelepandavate tulemuste päev, mil peeti viis finaali ja igaüks andis uue maailmarekordi.

Naiste 200 m seliliujumises tuli esimeseks ameeriklanna Linda Jezek, aeg 2.11,93 on uueks maailmarekordiks, purustades 1976. aastal tehtud ida-sakslanna Birgit Trojberi nimel olnud rekordi. Kanadalanna Cheryl Gibson jäi kolmandaks ajaga 2.14,23, mis on uueks Kanada ja Commonwealth rekordiks.

Naiste 400 m vabaujumises saavutas uue maailmarekordi austraallanna Tracy Wickman ajaga 4.06,28, purustades ameeriklanna Kim Linehani eelmisel kuul tehtud rekordi 4.07,66.

Naiste 200 m rinnuliujumises tegi venelanna Lina Kachushite uue maailmarekordi ajaga 2.31,42, parandades valikujumisel tehtud rekordi 2.33,11. Ka teisele kohale jäänud venelanna Julia Bogdanova tagajärg on parem endisest maailmarekordist 2.32,69.

Meeste 4x200 m teateujumises saavutas uue maailmarekordi USA meeskond, kelle ajaks oli 7.20,82. Meeskonda kuulusid Bruce Furniss, Billy Forrester, Bobby Hackett ja Ambrose Gaines.

Reedel sai Kanada oma kolmanda kuldmedali, kui Helen Vanderburg ja Michele Calkins tulid esikohale sünkroniseeritud paaris ujumises. Teisele kohale tulid jaapanlased, kolmandale ameeriklased.

Laupäeval saavutasid ameeriklased jälle kolm kuldmedalit, kanadalased said ühe pronksmedali.

Naiste 200 m liblikujumises saavutas ameriklanna Tracy Caulkins 2.09,87, mis on ida-sakslanna Andrea Pollacki nimel oleva maailmarekordi kordamine. Teiseks jäi Nancy Hogshead, USA 2.11,30, kolmandaks Andrea Pollack 2.12,63, neljandaks kanadalanna Wendy Quirk.

Naiste 4x100 m teateujumises saavutas uue maailmarekordi 3.43,43 USA naiskond, purustades USA naiskonna poolt Montreali olümpiamängudel tehtud 3.44,82. Teisele kohale jäid ida-sakslannad, kolmandale kohale Kanada naiskond, kuhu kuulusid Gail Amundrud, Susan Sloan, Nancy Garapick ja Wendy Quirk, tagajärg 3.49,59.

Meeste 100 m liblikujumises jäi ameeriklane Joe Bottom oma nimel olevast maailmarekordist 0,09 sek. võrra taha, tagajärg 54,30. Kanadalane Dan Thompson, kes esimesel poolel oli teisel kohal, pingutas end üle ega suutnud oma kohta hoida, jäädes 5-le kohale.

Meeste 1500 m vabastiilis ujumist peetakse ujumise „maratoniks". Võitis venelane Vladimir Salninkov 15.03,99, teine jugoslaavlane Borut Petric 15.20,77, kolmas Bobby Hackett, USA 15.23,38.

Vettehüpetes oli kanadalanna Janet Nutter pärast 4-ndat hüpet kolmandal kohal, aga viienda hüpe ebaõnnestumisega ta langes 15-le kohale, ega suutnud viimase hüppega seda enam rohkem, kui ühe võrra ettepoole tuua. Esimene oli venelanna Irina Kalinina 412,71 p.

Kaks Kanada ujujat saadeti laupäeval tagasi Kanadasse, kuna nad olid eksinud alkoholi kasutamise ja väljasoleku eeskirjade vastu. Mõlemal oli veel ujumata ettenähtud võistlustel, George Nagy'l 100 m liblikujumises ja Jay Tappil 4x100 m teateujumise meeskonnas.

Viimasel päeval tuli esikohale ameerika vettehüppaja Greg Louganis 844,11 punktiga; kanadalane Scott Granham jäi kaheksandale kohale 705,21 p.

Naiste 100 m vabaujumises sai kuldmedali ida-sakslanna Barbara Krause, aeg 55,68.

Meeste 100 m vabaujumises sai kuldmedali ameeriklane David McCagg 50,24.

Naiste 800 m vabaujumises oli esimene austraallanna Tracy Wickham, aeg 8.24,94.

Meeste 4x100 m teateujumises tuli esimeseks USA meeskond ajaga 3.44,63.

Kokku said medaleid USA 23 kulda, 14 hõbedat ja 7 pronksi. Teisele kohale jäi N. Liit ja kolmandale Kanada 3 kulla, 1 hõbeda ja 5 pronksiga.

Kergejõustikuradadelt

Ida-Saksa olümpiavõitja Evelyn Jahn heitis Dresdenis peetud võistlusel uue naiste kettaheite maailmarekordi tulemusega 70.62. Endine kahe aasta vanune rekord kuulus venelannale Faina Melnik-Velovale.

*

Ida-sakslane Udo Beyer, uus maailmarekordimees kuulitõukes, tõukas Potsdamis peetud võistlusel 21.80, teiseks jäi Gerald Bergman 20.52. Samal võistlusel Rolf Beilschmidt hüppas kõrgust 2.25.

Naine üle 7 meetri kaugust

Kaugushüppe maailmarekord on üle 40 aasta püsinud 6 meetri piirides, kuna sakslanna Christel Schulz saavutas 1939. aastal maailmarekordiks 6.12 meetrit. Nüüd saavutas esimesena üle 7-meetri piirijoone leedulanna Vilma Bardauskene, kes 18. augustil hüppas uueks maailmarekordiks 7.07 m.

Uus maailmarekordi omanik on praegu 25-aastane Vilnuse üliõpilane. Ta ütles pärast hüpet, et ta on olnud juba ammugi valmis rekordhüppe tegemiseks. Ka ei usu ta, et see oleks talle lõplik piir, vaid tahab seda veelgi kaugemale viia.

Bardauskene tulemus ei olnud siiski juhuslik, sest ta ületas võistluse ajal kolmel korral 7 meetri piiri. Bardauskene on 163 sm pikk ja kaalub 62 kg. Ta hakkas treenima kaugushüpet juba 16-aastaselt, mil ta saavutas 6.12, kaks aastat hiljem ta viis oma isikliku rekordi 6.37-le. Vahepeal pidi ta vigastuse tõttu olema spordist eemal neli aastat ja kui ta uuesti vormi saavutas, tuli uus vaheaeg, kuna ta sünnitas poja. Nüüd kasvab poeg ja ema on jällegi maailma tipus oma rekordilise hüppega.

ADVOKAADID

ENN ALFRED
ADVOKAAT-NOTAR
Room 1912, Royal Trust Tower,
Toronto Dominion Centre
Postiaadress: P.O. 326, Toronto
Ont. (Bay & King) M5K 1K7
Telefon: 869-1777
24-tundi, telefoni valveteenistus

ADO PARK, LL.B.
HETHERINGTON, FALLIS
&
PARK
Advokaadid-notarid
165 Bay St., Suite 401. EM. 3-4451
Õhtuti HI. 7-2017 või 929-3425

ANDRES OLVET, LL.B.
Advokaat-notar
Bigelow, Hendy, Shirer & Uukkivi
789 Don Mills Rd.
Tel. 429-3110
kodus 699-2395

RAAMATUPIDAJAD

JOHN E. SOOSAAR, C.A.
Chartered Accountant
55 University Ave., Ste. 600
Toronto, Ont. M5J 2H7
Tel. 862-7115

PAUL JUTTUS
HOGAN PONTIAC BUICK LTD
348 Danforth Ave.
Telefon äris: 461-3561
PONTIAC
BUICK
LEMANS
PHOENIX
FIREBIRD
SUNBIRD
CENTURY
ACADIAN
SKYHAWK
G.M.C. veoautod
Pruugitud autod

Hea klaver on
eluaegne investeering!
Suur valik tunduva
hinnaalandusega.
Ka rentimine.
Saadaval kõik muusika
instrumendid.
REMENY
HOUSE OF MUSIC LTD.
553 Queen St. West, Toronto
M5V 2B6 ● Tel. 363-1966

● Prof. dr. I. Tammelo Austriast viibis Rootsis. Ta esines 9. mail külalisloenguga Stokholmi ülikoolis teemal: „Terrorism juriidilise probleemina". Loengu korraldajaks ja külalise vastuvõtjaks oli prof. J. Sundberg.

Eestlane majutas asepresidendi lennukimeeskonda

Sportlasel, sporditarvete äri omanikul ja Eesti Rahvuskomitee Esinduskogu liikmel Paul Vestersteinil oli jälle juhus kokkusaamiseks asepresidendi Walter Mondalega, kellega P. Vestersteinil oli läbikäimine juba aastaid tagasi, kui praegune asepresident oli Minnesota osariigi senaator.

Seekord asepresident Mondale võttis endale 4 päeva pikkuse puhkuse, peamiselt kalastamiseks. Tema käsutuses oleva erilennukiga Air Force II (nr. 1 on presidendi Jimmy Carteri käsutuses) lennati Duluthi, kuhu lennuk ja meeskond jäid ootama, kuni asepresident oli kalastamas, ka Kanadas. Lennuki meeskond oli Paul Vestersteini külaliseks temale kuuluvas suvemajas.

Kui asepresident asus tagasilennule Washingtoni, kutsuti Paul Vesterstein kogu tema perekonnaga Air Force II lennukile hommikueinele. Tavalise seltskondliku keskustelu jooksul oli Paul Vestersteinil võimalus ka meenutada asepresidendile Eesti küsimust seoses praegu päevakorral olevate inimõiguste ning rahvuste õiguste küsimustega.

Kanada uued postmargid

Kuigi oleme kartlikud eelolevate uute postistreikide pärast, kuulutas Kanada postiminister J. Giles Lamontagne välja nelja uue 14-sendilise postmargi väljaandmise, mis tulevad müügile 27. septembril. Need neli on teine seeria möödunud aastal alustatud inuit-indiaanlaste elust, mis nähtud kunstiteostes. Seeria käesolevad margid kannavad alapealkirja „Reisimine", kus on näidatud nii muistseid, kui ka tänapäevaseid reisimisvahendeid.

Postmargid on kujundanud Vancouveris elav kunstnik Reinhard Derreth. Trükitud Ashton-Potter trükikojas. Torontos. Postmargid trükitakse viievärvilistena paariti, kumbki paar eripoognas. Postmarkide suurus on 36x30 mm horisontaalses asendis. Trükiarv on 48 miljonit.

● Stokholmis tegutseb õpetajana muusikakoolis Sanda Rentik-Umblia. Ta esines Stokholmis Fruängeni kooli aulas kommunaal-muusikakooli õpilastega õpilaskontserdiga, milles tema dirigeerimisel mängis üle paarikümne noore, saades hea vastuvõtu osaliseks.

A. KADAK

VÕIMLEMISHARJUTUSI AUSAMMASTELE

4.

Ühest dokumendist selgub, et 9. jaanuaril 1924. a. tegeles Ehitusosakond veel ikka Peetri ausamba „taastamise" eelarve täpsustamisega ... Aasta hiljem on „täpsustused" viinud huvitava tulemuseni: 15. jaanuaril 1925. a. teatab Ehitusosakond Linnavalitsusele, et „kuju" on ikkagi Vabariigi Valitsuse omandus — ja see peaks „Peetri" (dokumendis on nimi hanejalgades) ülesseadmist korraldama. See Linnavalitsusele meeldis. 19. jaanuaril 1925. a. läkitati Siseministeeriumile kaval kiri: Peetri kuju lamab Kadriorus selle hoone hoovis, mille vastas üle Ringtee asub Peetri majake. Läbi lahtiste väravate vahivad möödakäijad kodanikud pikutavat Peetrit ja pilkavad ning naeravad. Mõned väljajamaalased on avaldanud võõrastust... Peale seda on Peeter tüliks kujur Jaan Koortile ...

Minister K. Einbund on 23. jaanuaril 1925. a. kiiresti vastata lasknud, et „... kuju saab lähemal ajal ärakoristatud".

Koristatigi — ja samal moel originaalselt, kui kolme aasta eest maha võeti.

Peeter pooleks

7. aprillil 1925. a. küsis Linnavolikogu liige Rudolph Schiller, elukoht Lembitu t. nr. 4a, Linnavalitsuselt:

„Miks on sõjaministeerjumi arsenaali valitsus nüüd Peetri kuju Kadriorus tükkideks lasknud lõigata?"

Linnapea laskis volikogule teatada, et kuju ei olnud linna oma ...

Küsijat oli arvatavasti inspireerinud 4. aprillil 1925. a. „Vabas Maas" avaldatud reportaazh „Peeter Suure saatus"; alapealkiri teatab lisaks: „Peetri rinnakuju Kadrioru ilustuseks."

Lehemees tõendab kujur Jaan Koorti öelnud olevat, et Peetri kunstiline väärtus on pärast tükeldamist tõusnud. Büst ise ei olevat halb, aga Bärenstammi teosest kogutükis on jäänud paha mulje selle tõttu, et relvad, lipud, pärjad ja kogu „ajalooline krempel kuju ümber" selle ära on rikkunud.

Tükeldamine pole olnud raske, see tehti kolme päevaga ja maksta tuli selle eest 30.000 marka. Lammutati peale selle „ajaloolise krempli" Peetri jäsemed ja kere, kokku 280 puuda pronksi. Tervelt kaalus kuju 360 puuda (ligi 6 tonni). Pronksi puuda hind oli tol ajal 1500 marka, nii et Arsenal sai metalli ligi poole miljoni marga eest.

Kuju terveks jäetud osa kavandas Jaan Koort. Nii on Karl Ast kohaliku vene lehe esindajale öelnud. Kunstiliselt rikastatud tsaaritükk, säilitatud osa ausambast, kaalub 80 puuda (1280 kilogrammi). See asetati Kadrioru Ringtee ja Peetri Maja vahelisele platsile, madalale alusele, Peetri saunaga ühele joonele. (Saun viidi 1939. a. Tallinna Loomaaeda ja Peeter oma majakesse varjule. Selle kolimise teostas Riigiparkide Valitsuse direktor Peeter Päts — nii siis keisri nimekaim.)

Praegu on Peetri pronkspea üheks eksponaadiks üleliidulise tähtsusega „Peeter Suure Majamuuseumis" Tallinna Kadriorus.

A. Weitzenbergi pronks-Linda, mille ümberpaigutamisest Peetri kuju seikluste puhul juttu oli, seisab Rootsi kantsil endisel kohal ja on 1939. aastast saadik kogu pargile nimegi andnud.

Veel pole meie uusvenestajad mõttele tulnud Peetri platsile Vene Suure Peetri nime tagasi anda. Peetri 300-aastane sünnipäevgi (9. juuni 1972. a.) lasti mööda minna. Tema Hiilgusele seda au andmata ...

Evi Pihlak kirjutab Tallinna ajaloos (1969, lk. 107): „Vene valitseja pronksist täisfiguur lihtsal blokkalusel sai paigal püsida ainult kümmekond aastat, siis võeti see Eesti kodanliku valitsuse käsul maha ja osa nii saadud pronksist lasti koguni metalliks ümber sulatada ..." Horrible dictu, Tallinna ajaloo võltsijate korüfee Raimo Pullati truu kaastööline pole märkinud, et sellest imelikust metallist, mis pronksist saadi, lõi Eesti Vabariigi Rahapada ilusaid viiesendiseid münte. Ja kodanlikud kodanikud maksid suure Peetri tagupoolega oma pisikesi arveid. Nii vähemasti rahvas räägib.

Aga rahvas räägib veel paljustki, millest meie kroonuajaloolased ja kunstiloolased mitte silpigi ei ole kirjutanud.

Joss, püsti-pikali

Pole mingit vajadust paralleele tõmmata, ajalugu on nad ise tõmmanud.

Peeter „sai paigal püsida ainult kümmekond aastat" — Peetri platsil. Stalinit ei pandudki Stalini platsile, vaid Balti jaama ette, Patkuli kraavi, seljaga Schnelli tiigi poole. Kui ta oli tõepoolest pronksist, siis pidi ta kah oma 300 puuda kaaluma. Aga, käib ringi jutt, et Isake olnud seest tühi. Väliselt ei olnud generalissimus Stalini kuju palju väiksem ühtki kui imperaator Peeter oli. Aga ta ei seisnud „lihtsal blokkalusel", vaid lihtsalt blokkidest kokkupandud alusel. Miks Stalinile tema enda poolt alistatud Soomest ühes-tükis graniidipanka pjedestaaliks ei toodud, nagu toodi Peetrile, peaks olema arusaadav, kui võrrelda Tallinna 1910. ja 1949. a. 200 aastat pärast Peetrile kapituleerumist oli Tallinn iga päevaga rikkamaks muutuv linn, kuhu tsaar laskis rajada ühe suurtööstuse teise järele. Rahanumbreid ei vaadatud — valmistuti Esimeseks maailmasõjaks. Ehitati palju ja teeniti palju. Aastail pärast Teise maailmasõja lõppu oli Tallinn Stalini kotkaste kangelaslike pommirünnakute rusudeks ja varemeteks tehtud; „tagalast" saabunud parteihaidki sõid tshekitoitu (olgu pealegi, et „Liter A"!) — ja see tuli Ameerikast. Korostovetsi üle-Venemaalise korjanduse rahadega oli kerge kive veeretada ja pronksi valada — aga meie väikepunased ei saanud ju Moskvalt pennigi Stalini kuju jaoks, kõik kulud tuli „kombineerida" riigiraha ühest taskust teise tõstmisega.

Sellest hoolimata olid Pronksjoosepil ilusad kirsasäärikud jalas, sirge sinel seljas ja tore rummuga vormimüts peas. Selle kaunistasid kajakad ja tuvid igapäev uute medalite ja ordenitega ja „Papi" muhelust ei mõjustanud ei Balti vaksali varemed ega nende vahel sagivad vene kotipoisid, burlakuist miilitsameestest kõnelemata.

Nüüd aga asja „kõvem" pool. Raske on mälupildi kinnituseks leida ühtki päris ehtsat fotopilti sellest kujust. Tolleaegsed ajalehed on spetsfondide lukkude taga ja üsnagi küsitav, kas neis ausamba pilte ongi. Kes selle sheiööv ri „Bärenstamm" oli ja millal jossjkujult neitsikate võeti — seda ei saa kuidagi mujalt kui mälust kätte. Veel vähem seda, kas EKP Keskkomitee niisugust „suurt poliitilist võitu" ka vägeva prasnikuga pühitses ja kas ehk seegi pidu otsa sai orkaani puhkemise tõttu. Tõenäosem on küll, et kange tormi asemel olid vangitornid paljudele selle peo lõpetanuile.

Kaudsete järeldustega võib siiski ka kindlaks teha selle türannikuju püstitamise aasta. Isake sai siis 70 täis. Vene turg oli Tallinnas juba 1791. a. ja kandis see tollal rahvalikku õiget nime: Täiturg. Alles 14. jaanuaril 1925. a. tegid „kodanlikud" linnaisad sellest Viru väljakust — Stalini väljak. Nii jäi asi kuni 5. novembrini 1960, millal Täitevkomitee satraabi-nime kustutas ja väljaku Keskväljakuks nimetas. Rahvas kutsus veel mitu aastat hiljem, punaste kiuste: „Stalini nimeline Keskväljak". See narrimine käis linnaisadele närvidele ja 4. septembril 1970. a. anti platsile vana Viru väljaku nimi tagasi. Tornide väljak oli 1945. a. Stalingradi nime saanud ja jäi sellest taas ilma novembris 1961. a. Mitte selle „kangelaslinna", vaid Stalini põlatud nime pärast. Vana Tsaritsõn ise, mis 1925. a. kuni 1961. aastani Stalingrad olnud oli, tehti Volgogradiks — ikka selle sama paha nime pärast. 1956-st aastast „... on partei isikukultuse ... otsustavalt hukka mõistnud". Aga punapeata olek väljendub selles, et ikka veel lubatud on öelda võrdses tähenduses „Volga lahing" ja „Stalingradi lahing" — aga pole lubatud Stalinabad pro Dushanbe.

(Järgneb)

Nr. 65

Kol.-ltn August Toma

8. septembril püh
ndat sünnipäeva k
Tomander VR I/3, K
on üks vähestest v
test Eesti Vabariigi
matest. Oma eluea
võtnud osa kolmest
Olles oma eluku
kooliõpetaja ameti
Esimest maailmasõ
Kumna algkooli ju
biliseeriti I maailm
misel sõjaväkke ni
vitseride kooli lõpe
sõjas kuulipildujat
ülemana. Sai sõjas
ta.
Eesti Vabadussõja
algusest lõpuni, olle
pildujate kompanii
badussõja lõppedes
teniks. Talle annet
autasu-maa normaa
ses.
Pärast Vabadussõ
väeteenistusse edas
vitseride ettevalmist
kursuse, pataljonül
se ja Eesti Vabariigi
jakooli diplomeerit
mat aega staabiteen
kal Sõjavägede Staa
töötas rivi ametkoh
niülemana 1. Jalaväe
Narvas ja alates 193
ni Vene okupatsioo
4. Üksiku Jalaväepar
na Jõhvis. Eriti innu
siin noorte organ
Nii oli ta oma sõjav
kõrval Alutaguse Sk
vä vanem ja samal a
kotkaste Jõhvi Male
1940. a. Eestit ok
punaarmee vallutas
4. Üksiku Jalaväe Pa
ülem, juubilar kol
mander vangistati
Tallinna vanglasse.
II maailmasõja alg
korda Vene vanglast
II maailmasõja aj
sed olid juba Eesti
oli juubilar alul Vilj
Tagavara Rügemend
pärast seda Tartu
konna ülem.
Paljude aastate ke
väeosa kohtu esime
Sõja lõppedes pa
sed ta Austrias sõja
vatsesid anda teda
lastele. Sellest ohus
üks prantsuse arm
pastor juubilari abi
dusel.
Kanadas on juub
nud endiste võitleja
rimisega ning on T
Võitlejate Ühingu
esimene esimees, ü
ja aukohtu esimees.
Koos abikaasaga
Eesti Kodus Toronto
huldava tervise juur
usku Eesti õiglasse
vabadusse.
Kutsekaaslased
sõbrad soovivad te
õnnistust, veel pal
head tervist ja jõudu
PEETER

ARU

LEO KANN
DOCTOR OF CHIR
212 Dinnick
Tel. 489-05

ane majutas esidendi lennuki- konda

asel, sporditarvete äri l ja Eesti Rahvuskomitee kogu liikmel Paul Vester- i jälle juhus kokkusaami- epresidendi Walter Mon- kellega P. Vestersteinil oli ine juba aastaid tagasi, egune asepresident oli a osariigi senaator.

d asepresident Mondale ndale 4 päeva pikkuse peamiselt kalastami- ma käsutuses oleva eri- a Air Force II (nr. 1 on ti Jimmy Carteri käsutu- ati Duluthi, kuhu lennuk kond jäid ootama, kuni ent oli kalastamas, ka Lennuki meeskond oli tersteini külaliseks tema- vas suvemajas.

epresident asus tagasi- Vashingtoni, kutsuti Paul in kogu tema perekon- Force II lennukile hom- e. Tavalise seltskondliku u jooksul oli Paul Ves- võimalus ka meenutada endile Eesti küsimust aegu päevakorral oleva- guste ning rahvuste õi- imustega.

a uued argid

eme kartlikud eelolevate streikide pärast, kuulutas ostiminister J. Giles La- välja nelja uue 14-cendi- argi väljaandmise, mis ntüügile 27. septembril. on teine seeria mööду- alustatud inuit-indiaan- mis nähtud kunstiteos- käesolevad margid kan- apealkirja „Reisimine", datud nii muistseid, kui evaseid reisimisvahen-

gid on kujundanud Van- lav kunstnik Reinhard Trükitud Ashton-Potter Torontos. Postmargid viievärvilistena paariti, ar eripoognas. Postmar- *s on 36x30 mm horison-* endis. Trükiarv on *48*

mis tegutseb õpetaja- akoolis Sanda Rentik- esines Stokholmis kooli aulas kommu- kakooli õpilastega õpi- liga, milles tema diri- mängis üle paariküm- saades hea vastuvõtu

on küll, et kange tormi vangitornid paljudele petanuile.

järeldustega võib siis- aks teha selle türanni- mise aasta. Isake sai Vene turg oli Tallin- 91. a. ja kandis see tol- ku õiget nime: Taiturg. aanuaril 1925. a. tegid " linnaisad sellest Vi- Samal ajal (1944. a. sii- dolf Hitler-Strasse jäl- aanteeks sai, tehti selle napoolses otsas asuvast st — Stalini väljak. Nii 5. novembrini 1960, komitee satraabi-nime väljaku Keskväljakuks avas kutsus veel mitu em, punaste kiuste: eline Keskväljak". See äis linnaisadele närvi- eptembril 1970. a. anti e Viru väljaku nimi ta- e väljak oli 1945. a. Sta- e saanud ja jäi sellest ovembris 1961. a. Mitte elaslinna", vaid Stalini e pärast. Vana Tsarit- 1925. a. kuni 1961. aas- ad olnud oli, tehti Vol- ikka selle sama paha 1956-st aastast „... ikukultuse ... otsusta- nõistnud". Aga puna- äljendub selles, et ikka on öelda võrdses tä- Volga lahing" ja „Sta- ng". — aga pole luba- ad pro Dushanbe.

(Järgneb)

Kol.-ltn August Tomander 85

8. septembril pühitseb oma 85-ndat sünnipäeva kol.-ltn. August Tomander VR I/3, K. S. Dipl., kes on üks vähestest veel allesolevatest Eesti Vabariigi väeosade ülematest. Oma eluea kestel on ta võtnud osa kolmest sõjast.

Olles oma elukutseks valinud kooliõpetaja ameti, oli ta enne Esimest maailmasõda Keila valla Kumna algkooli juhatajaks. Mobiliseeriti I maailmasõja puhkemisel sõjaväkke ning pärast ohvitseride kooli lõpetamist võitles sõjas kuulipildujate kompanii ülemana. Sai sõjas kergelt haavata.

Eesti Vabadussõjast võttis osa algusest lõpuni, olles raskekuulipildujate kompanii ülemaks. Vabadussõja lõppedes ülendati kapteniks. Talle annetati VR I/3 ja autasu-maa normaaltalu suuruses.

Pärast Vabadussõda jäi ta sõjaväeteenistusse edasi. Lõpetas ohvitseride ettevalmistuse täienduskursuse, pataljoniülemate kursuse ja Eesti Vabariigi Kõrgema sõjakooli diplomeeritult. Oli lühemat aega staabiteenistuse praktikal Sõjavägede Staabis. Peamiselt töötas rivi ametkohtadel pataljoniülemana 1. Jalaväe Rügemendis Narvas ja alates 1934. aastast kuni Vene okupatsioonini 1940. a. 4. Üksiku Jalaväepataljoni ülemana Jõhvis. Eriti innukalt tegutses siin noorte organisatsioonides. Nii oli ta oma sõjaväe teenistuse kõrval Alutaguse Skautide Maleva vanem ja samal ajal ka Noorkotkaste Jõhvi Maleva vanem.

1940. a. Eestit okupeeriv Vene punaarmee vallutas ja likvideeris 4. Üksiku Jalaväe Pataljoni. Selle ülem, juubilar kol.-leitnant Tomander vangistati ja paigutati Tallinna vanglasse. Aasta hiljem, II maailmasõja alguses, läks tal korda Vene vanglast vabaneda.

II maailmasõja ajal, kui sakslased olid juba Eesti okupeerinud, oli juubilar alul Viljandi 1. Eesti Tagavara Rügemendi ülemaks ja pärast seda Tartu sõjaväeringkonna ülem.

Paljude aastate kestel ta oli ka väeosa kohtu esimees Narvas.

Sõja lõppedes panid prantslased ta Austrias sõjavangi ja kavatsesid anda teda välja venelastele. Sellest ohust päästis ta üks prantsuse armee luteri usu pastor juubilari abikaasa vahendusel.

Kanadas on juubilar tegutsenud endiste võitlejate organiseerimisega ning on Toronta Eesti Võitlejate Ühingu asutajaliige, esimene esimees, ühingu auliige ja aukohtu esimees.

Koos abikaasaga elab nüüd Eesti Kodus Torontos, on veel rahuldava tervise juures ja kannab usku Eesti õiglasse tulevikku ja vabadusse.

Kutsekaaslased ja arvukad sõbrad soovivad temale Jumala õnnistust, veel palju elupäevi, head tervist ja jõudu!

PEETER KASEORU

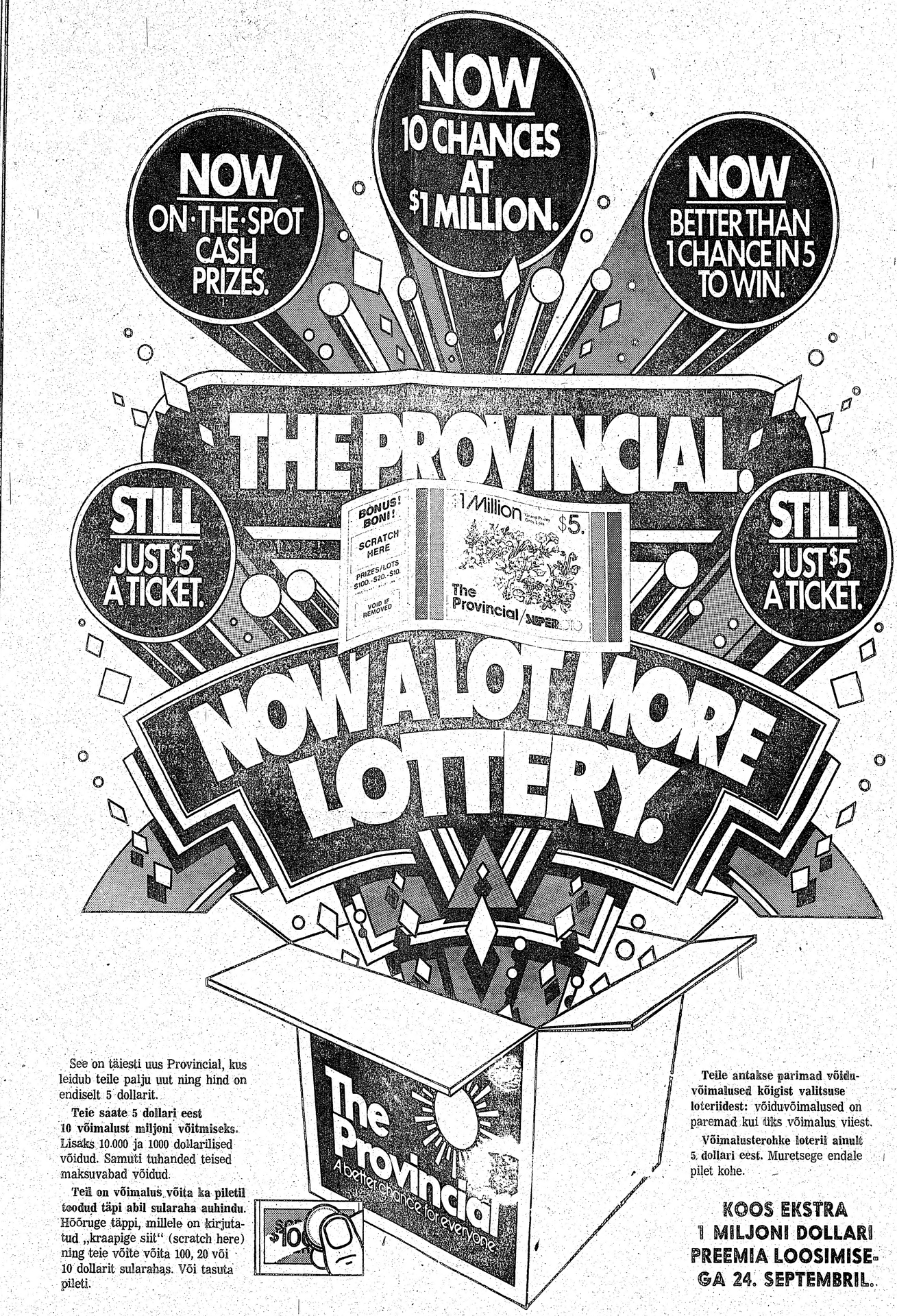

See on täiesti uus Provincial, kus leidub teile palju uut ning hind on endiselt 5 dollarit.

Teie saate 5 dollari eest 10 võimalust miljoni võitmiseks. Lisaks 10.000 ja 1000 dollarilised võidud. Samuti tuhanded teised maksuvabad võidud.

Teil on võimalus võita ka piletil toodud täpi abil sularaha auhindu. Hõõruge täppi, millele on kirjutatud „kraapige siit" (scratch here) ning teie võite võita 100, 20 või 10 dollarit sularahas. Või tasuta pileti.

Teile antakse parimad võiduvõimalused kõigist valitsuse loteriidest: võiduvõimalused on paremad kui üks võimalus viiest.

Võimalusterohke loterii ainult 5 dollari eest. Muretsege endale pilet kohe.

KOOS EKSTRA 1 MILJONI DOLLARI PREEMIA LOOSIMISEGA 24. SEPTEMBRIL.

ARSTID

LEO KANN, D.C.
DOCTOR OF CHIROPRACTIC
212 Dinnick Cr.
Tel. 489-0562

Killamängude kirjandus

Killamängude puhul ei valmistatud ette mitte üksnes oma maakonna omapära kirjeldav kava, vaid paar maakonda andsid sel puhul välja trükitooteid. See näitab kuivõrd tõsiselt neid eeltöid oli tehtud ja kui pikka aega enne neid sündmusi juba mitmed olid tegevuses oma maakonna elu esile toomisega. Mulkide Selts andis „Sakala" eriväljaande ja virulased 26 lk. albumi „Viru Kiri".

Mulkide „Sakala" on trükitud ajalehena. Sellekohane otsus tehti juba 16. apr. 1978. a., et sellega tähistada ajalehe 100 aasta juubelit. Ajalehe erinumbri pea on samane nagu oli ajalehe esimesel kaksiknumbril saja aasta eest, samuti on faksimiilis antud ajalehe esimene lehekülg, mis siiski oma gooti tähestikuga on väga väike ja vaid vanadele mõistetav, kuid raskesti loetav. Pikema artikli kirjutab R. A(ntik) „C. R. Jakobsoni kujunemine ja isiksus", I. Heinsoolt on „Tervitus Sakalale", samuti on tervitus Killamängude peakomitee esimehelt R. Kreemilt, Salme Ekbaumilt on luuletused „Killapäevadeks" ja „Sakalale". H. Raudsepp kirjutab „Olgem väärikad ärglased esiisadele", R. Antikult ülevaatlik „ „Sakala" ja C. R. Jakobson 1878—1882", H. Arvolt „Sada aastat „Sakala" sünnist", M. Hansen „Sakala sajaaastast asutamispäeva mälestades", A. Sepp „Olid ajad, olid mehed ...", H. Adamsoni „Mulgimaale", dr. R. Toi „Epp Vasar, suurim eesti rahvalaulik", A. Saar „Õpetajate profiile Viljandist", J. Västrik „Saksamaa eestlaskonna süda on terve", E. Silm „Mulkide Selts" ja J. Vihma saatesõnad lugejatele.

VIRU KIRI. Virulaste väljaanne Killamängudeks, juulis, 1978. Sisus: Hugo Valter „Ringi ümber Virumaa", Tiina Tuvikene „Mälestades kangelasi", Hugo Valter „Meist virulastest", Ly Krabi-Parma „Narva! Narva! Narva!", S. Veidenbaum „Pilk Virumaale", Edgar Walk „Rakvere radadelt", © Stokholmis, Balti Instituudi ruumes on korraldatud püsinäitus, millel praegu esinevad Herman Talvik, Olev Mikiver, Edgar Valter, Mihkel Olt, Jaan Soans, Viive Tolli ja karikaturist Rein Riitsalu.

Ilse Pilvet „Käsmu — kalurite ja kaptenite küla", Elna Libe „Kui kaljas kahe mastiga" ja luuletus „Mere ja tuulte tütar". Kuna virulaste ettevalmistused Killamängudele jäid viimastele nädalatele, siis on ruttamise jälgi väljaandel, sisulises osas aga annab läbilõike kodumaakonnast ja selle inimestest, kõigepealt aga armastusest oma kodukoha vastu.

S. BROGOWSKI, O.D.
OPTIK
Tel. 531-4251
412 RONCESVALLES

FINN-AUTO
Teen kõiki mehaanilisi parandusi (mitte keretöid)
3323 Danforth Ave. Tel. 691-9553
RISTO SAARENVIRTA

„VABA EESTLANE" on vabade eestlaste häälekandja

VABA EESTLANE

Ilmub 2 korda nädalas — teisipäeval ja neljapäeval

Neljapäeval, 31. augustil 1978 — Thursday, August 31, 1978

KIREV MAAILM

NEW YORK — 20 neegrit peksid sisse aknad ja purustasid büroo-sisseseade ühel ehitusfirmal Bronxis selle eest, et see ei palganud tööle küllaldaselt neegreid. Neegrid nõuavad, et neid peab tööl olema 50%.

WASHINGTON — USA-s on statistika järgi vaeste arv pisut vähenenud, neid on ainult 24,7 miljonit, kahe aasta eest oli neid 1,2 miljonit rohkem. Kokku tõuseb vaeste arv kaheksandikule kogu USA rahvaarvust. Vaeseks loetakse neljaliikmeline perekond, kelle aastasissetulek on vähem kui 5.400 dollarit. USA keskmine sissetulek on perekonna peale umbes 14.000 dollarit.

KAMPALA — Uganda president Idi Amin on mitmekülgsete huvidega. Lisaks riigi juhtimisele ja naistele, katsetas ta ka võidusõitjana autorallil. Viimane harrastus lõppes siiski lühidalt, kui ta autole tekkis „tehniline õnnetus" neljapäevase võidusõidu ajal Uganda ja Tansania piiri läheduses. Amin klaaris end siiski vigastamata, kuid ta kaks kaasas olnud poega viidi haiglasse. Autot juhtis õnnetuse hetkel Amini naine preili Sarah, kes katsus sõidu ajal ka kaarti lugeda. Oma julmusega tuntud Amin jagas võitjaile särgid, kus oli tema pilt ja sõnad „Briti Impeeriumi vallutaja".

HELSINGI — Pärast sõda uuesti ehitatud Saima kanali liiklus, mis on jälle saavutanud sellele pandud lootused on olnud avatud liikluseks kümme aastat. Saimale viiva ja osalt N. Liidult renditud kanali-alast läbi viidavat veeteed kaudu on paaril viimasel aastal veetud kaupa 700.000 tonni. Kanaliliikluses on siiani peaasjalikult veetud puumaterjale, mida viimastel aastatel on sealt kaudu välja veetud 300.000—370.000 tonni vahel. Reisijate vedu on tänavu mõnel määral vähenenud, ega tõuse möödunud aastal olnud 66.000-le isikule. Soomlased maksavad venelastele kanali kasutamise õiguse eest umbes 937.000 dollarit aastas.

BOGOTA, Kolumbia — Maailma peamiste kohvikasvatajate maade esindajad kinnitavad, et nad ei kasuta Brasiilia ööküimade kahjustusi kui ettekäänet uuteks kohvihindade tõstmisteks. Augustikuu keskpaiku olnud ööküimad on hävitanud kuni 30% Brasiilia tänavusest kohvisaagist. Kahepäevasel nõupidamisel taheti jõuda kokkuleppele kohvi kasvatavate maade vahel miinimum-maksimum hindade ulatuses. Kohvikasvatajad on siiski ettevaatlikud 1975. a. saadud kogemustest, mil Brasiilia kohvisaak samuti kannatas ööküimade tõttu, kuid hinnatõusuga peletati kohvijoojad teiste jookide juurde.

WASHINGTON — Kaks igast viiest ameerika naisest, mis teeb kokku üle 30 miljoni, lisaks teadmata arv mehi, värvivad oma juukseid, selgub USA ajakirjast „Consumer Magazine", mis antakse välja U. S. Food and Drug Administration poolt. Esimesed keemilised juuksevärvid, mis olid tehtud kivisöetõrvast, tulid USA-s müügile 1919. a. Kivisöetõrv on veel praegugi juuksevärvides põhiline aine.

WASHINGTON — Väljaspool abielu sündinud laste arv on Ameerika Ühendriikides 1940-st aastast viiekordistunud, hoolimata sellest, et sündivus üldiselt on vähenenud ja rasedusest hoidumiseks on mitmesuguseid vahendeid. 1975. a. 448.000 väljaspool abielu sündinud last moodustavad 14,3% kogu riigis sündinuist. 1940. a. oli selliste laste arv veel 90.000, mis oli ainult 3,6% üldisest arvust. Uurimise kohaselt on nende laste emadest umbes pooled 15—19-aastased. Valgete vallaliste emade arv, eriti just 19-aastaste ja nooremate grupis on märgatavalt kasvanud.

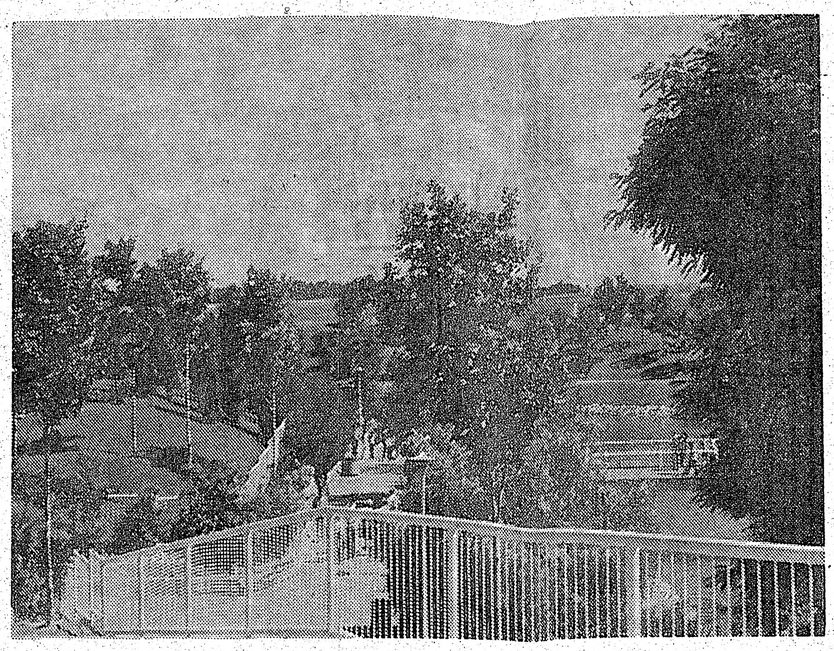

Toronto lahes on meeldivaks meelelahutus kohaks kujunenud kunstlikud saared, kus suviti toimuvad mitmesugused meelelahutuslikud üritused ja on oma osa lastele. Pildil vaade saarele, mille taustal on laht jahtidega ja Toronto saar. Pühapäeval, 20. augustil toimus sealsel foorumil Etnilise Pressiklubi pidustus, kus üheks esinejaiks olid Kalev-Estienne võimlejad. Foto: Vaba Eestlane

Lennutuusade rekorditabel

Sakslased maailma parimad võitluslendurid

II

II maailmasõja õhuvõitluste asendis on kolmandaks rühmaks soome lendurid, kus esikohal on Illu Juutilainen 94 allatulistamisega kuna teiseks on Hasse Wind 78 juhtumiga. „General Dynamics'i" võitluslendurite teos „Aces High" kirjeldab soomlastest üksikasjalikult

kolonel Jorma Sarvonno talvesõjas tehtud rekordit, kes kuus vene pommitajat tulistas alla mõne sekundiga.

Sama teos peab Juutilaise kogutulemust 94 tabamusega kõrgeimaks, mis on tehtud mittesakslaste poolt. Sellejuures märgitakse veel, et vastased ei saanud Juutilaise lennukisse teha ainsatki kriimustust. Samas teoses tõdetakse, et Soomes oli aastail 1939—44 87 sellist lendurit, kelle arvel oli viis või rohkem vaenlaste lennuki hävitamist. See arv on rahva arvu arvestades suurim kui üheski teises riigi lennuväes maailmas. Soomlased ise näivad need sangarid olevat juba unustatnud ega teagi, et Emil Vesa, Turo Järvi ja Klaus Alakoski on 26—28 õhuvõidu mehed.

Sakslastel oli üle saja õhuvõiduga mehi täpselt 50 ja üle 150 võiduga mehi üle 35. Venelaste parimaks tõusis major Ivan Kotsedub, kelle nimel on 62 õhuvõitu. Ta oli ka ainus saksa reaktiivlennuki allatulistaja N. Liidus. Teisel kohal on neljakordne N. Liidu sangar Aleksander Pokryshkin, kelle poolt juhitavast üksusest said 30 lendurit sangarinime kokku üle 500 lennuki allatulistamise eest. Üksuse juhi oma saavutus oli 59. Ainult kuus teist nõukogude lendurit on pääsenud sellesse kümmendarvusse. N. Liidu õhujõududes teenis ka naislendur Lida Litvak, kes tulistas alla 12 vaenlase lennukit.

Inglismaa RAF nimekirja eesotsas on kapten Jonnie Johnson, kes tegi 515 vaenulendu ja lasi alla 38 lennukit.

Tegelikult on esikohal lõunaafriklane Marmaduke Pattle oma 57 tabamusega, kuid ta paberid läksid kuidagi kaotsi, kui inglased Kreekast taandusid ja taandumislahingus ka Pattle ise alla tulistati pärast seda, kui ta oli kolm vastast juba võitnud.

Üle 30 võidu saavutasid vaid kolm RAF lendurit. Kuueteistkümnel kohal on Inglismaa tuntuim õhusangar Douglas Bader, kes tuli tagasi võitlulenduriks ja tegi läbi sõjavangi aja, kuigi ta juba 1931. a. oli lennuõnnetusel kaotanud mõlemad jalad.

Itaallane kapt. Luccini tulistas alla 26 vastast ja hävitas maapinnal 52 lennukit enne kui ise hukkus. Teisel kohal on major Adriano Visconti, kes jõudis sama saavutuseni, kuid mõrvati partisanide poolt. Lendavate kindluste jaoks eriti väljaõppinud kapt. Bordoni pääsis sõjast tervelt, samuti kapt. Visentini, kes saavutas erilise kuulsuse, laskudes inglise lennuväljale ja tõi sealt ära oma allalastud ülema.

Prantslaste nimistu on mõnel määral ebausaldatav. Esikohal on „Suure tsirkuse" autor Pierre Clostermann 33 võiduga, järgmine kapt. Marcel Albert, kes vene Jake-lennukil laskis alla 23 sakslast. Kolmas lennueskaadri ülem De Mozay, kes lendas inglastega, omab 21 võitu.

Ühe võrra vähema tulemusega jäi leitnant LeGloan, aga tema tulistas alla sakslasi, itaallasi ja Vichy-valitsuse lendurina ka inglasi.

Ameeriklaste loetelu tipus on major Richard I. Bong, kes pärast oma 21 võitu kutsuti koju laskekursusele. Võibolla aitas kursus teda järgmiste võitude puhul, mida sai kokku 40. Bong sai surma õhkutõusmisel 1945. Tema lähim võistleja oli Major Thomas McGuire, kes sai surma pärast oma 38 võitu. USA laevastiku lendajaist juhib komandör David McCampbell, kel on 34 võitu ja jäi sõjas hinge. Merejalaväe eesotsas on kolonelleitnant Greg Boyigton 28 võiduga, kes veetis sõja viimased nädalad jaapani sõjavangis.

II maailmasõjast osavõtnud väiksemaist riikidest oli mitmeid Inglismaa lennuväes. Poolakas eskadroni komandör Stanislav Skalski sai toime 21 võiduga, tema kaaslane Urbanovicz 20, neist kolm Hiinas. Taanlane kapten Cai Birksted tõusi arvuni 10, norralane kapten Svein Heglund 16 ja 14 teist norrakat tulistasid alla üle viie lennuki. Belglastest lendureid juhib leitnant de Henricourt 13 võiduga, aga nimekirja viies mees van Lierde tulistas lisaks kuuele lennukile all veel 40 V—1-st, sakslaste lendavat pommi.

Lennutuusade maailmaloetelu jutustab

julgusest, lennuoskusest ja suurepärasest liikuvalt aluselt liikuvale märklauale tulistamise oskusest.

See nimekiri on selles osas siiski lõplik, et tuleviku maailmasõjas sellised tehnilised vahendid ei võimalda enam niisuguseid kõrgeid võidunumbreid ühe lenduri kohta.

Nii on näiteks Korea sõjas parimini teinud ameerika lendur, kapt. Joe McConnel saavutanud ainult 16 reaktiivlennuki võitu, saades ise surma õhku tõustes. Järgmine kapt James Jabara võitles Koreas kahel korral, tulemus oli 15 võitu. Vietnamis ainult viis meest ületas lennutuusa normi, mis on viie vastase alla tulistamine.

Lennutuusade maailmaloetelu koostajad asjatundjad väidavad, et õhuvõitlus ei olnudki nõudlikem sõjalennu viis.

Maajõudude vastu madallende sooritavad hävitajalendurid kannatasid õhutõrje tugevuse tõttu suuremaid kaotusi, ega elanudki nii kaua, et võinuks saada nime ja kuulsust.

Sõjalendude ajaloos algas igal juhul uus ajajärk 8. novembril 1950. a., kui leitnant Russel Brown juhtides Lockheed F—80-t tulistas oma raketil alla Põhja-Korea MIG—15. Tehnika ajajärk näitab, et pole küllalt kui ainult mehed on rauast, ka masinad peavad olema metallist ja ülimalt täpsed võitlusinstrumendid. Võibolla just instrumendid.

Vene ujuja tarvitas drooge

WEST BERLIIN — 17-aastane vene ujuja Viktor Kusnetzov, kes 100 meetri distantsil selili ujumises tuli kolmandale kohale ja sai pronksmedali, diskvalifitseeriti ja pidi tagasi andma oma medali, kuna kaks uriiniproovi näitasid, et ta oli enne võistlust tarvitanud drooge.

Venelased protesteerisid selle otsuse üle ja ütlesid, et teatud „ringkonnad" on alati katsunud halvustada N. Liitu. Kirjas Internatsionaalse Ujumise Föderatsioonile (FINA) nõukogude ujujate liit eitas, et Kusnetzov oleks kunagi kasutanud steroids'i, lihakseid tugevndavat droogi.

Ujumise eksperdid mainivad, et tõenäoliselt Kusnetzov loobus droogide tarvitamisest juba kuu aega tagasi, kuid keha on säilitanud seda ainet kauem kui tavaliselt.

Toronto Eesti Seltsi mihklipäeva pidu

Toronto Eesti Selts korraldab 30. septembril Toronto Eesti Majas sügishooaja avataktina mihklipäev peo. Seltsi juhatus loodab, et Toronto eestlaskond peost rohkearvuliselt osa võtab, kuna saadud tulu kavatsetakse kasutada kohviku ja klubiruumi avamiseks.

MÜÜA

KASEKÄSNU

(tarvitatakse vähjahaiguste vastu)

„Andy" 34 36th Str. Toronto, Ont. M8W 3K9 — Tel. (416) 259-6892

Riigiehitaja Konstantin Päts

Märt Raud, Riigiehitaja Konstantin Päts 1874—1956. E. Põllumeeste Kogude Esindus Paguluses 1977. 175 lk.

Viimaseil aastail on mõned ringkonnad erilise visadusega katsunud meie ainsat presidenti Konstantin Pätsi igakülgselt kritiseerida ja koguni halvustada. Neist iseloomustustest jääb mõneti vildak pilk tegudele, mis president K. Päts oma nn. „vaikival ajastul" Eesti riikliku korra ja iseseisva elu kindlustamiseks tegi. Oleme paguluses ja õiguse mõistmine ning vigade leidmine jätab liiga isikliku mulje selleks, et olla objektiivne.

Kuigi kõrgesse ikka elanud koolimees Märt Raud on mitmel korral president K. Pätsi elu ja tööd nii artikleis kui ka eriteostena vaadelnud, on ta jälle pidanud vajalikuks, et ühes elavalt jutustatud raamatus esile tuua K. Pätsi elutööd Eesti riigi ehitajana. Ometi on K. Pätsi elu nii läbipõimunud Eesti vabariigiga, et valminud teost võib pidada küllaltki ulatuslikuks Eesti ajalooks hea tagasivaatega eelmisse sajandisse.

Autor on teose jaganud kahte ossa. Esimeses aastad kuni Asutava Kogu kokkukutsumiseni, teises sellest ajajärgust edasi kuni iseseisvuse lõpuni ja mõned vähesed andmed pärast arreteerimistki. Märt Raua pikal elueal on eelis, et ta vaadeldud aega võib näha iseenese elukogemuste ja tähelepanekute taustal. Samuti on lähedus K. Pätsi isikule andnud talle võimalust meie suure riigimehe sügavamaks mõistmiseks, mis tingis ka riigi valitsemise juures ilmnenud samme. M. Raua raamat näeb meie ainsaks jäänud presidendi isikus alati positiivset, elujaatavat, ülesehitavat, dünaamilist jõudu riigi ehitajana ja juhtijana. Eriti ilmneb see siis, kui olukord on raske ja meeleolud muudavad stabiilse elurütmi ebakindlaks. See on üldine pagulaste arusaamine meie riigijuhist, mis samastunud kodumaa kaotustundega.

M. Raud alustab eelmise sajandi keskpaiga tausta kirjeldamisega, mil eesti soost õigusenõudjad katsusid teed leida tsaari silmade avamiseks Eesti- ja Liivamaal valitseva ülekohtu nägemiseks. Selle Viljandimaal võrsunud liikumisega oli seotud ka K. Pätsi isa Jakob Päts, kes talumeeste esindajana käis Peterburiski. Noor Konstantin sündis kui vanemad olid asunud Pärnumaale, Tahkuranda, kuna Viljandis neile enam tööd ei võimaldatud.

Teoses vaadeldakse noore Pätsi kooliaastaid, vahekorda Tartu akadeemilise eluga ja asumist Tallinna „Teataja" juurde. Kirjeldataks tööd ajakirjanikuna, poliitikuna Tallinna linnavalitsuse vallutamist, revolutsiooni, vanglapäevi ja uuesti Tallinna asumist kuni tuli maailmasõda ja ta teenis sõjaväes. Rahututel aastatel tekkisid oma autonoomia nõudmised, lahkulöömine Vene impeeriumist, iseseisvuse väljakuulutamine, saksa okupatsioon, asumine Ajutise Valitsuse pea- ja sõjaministriks. Kui riik oli vabaks võideldud, siis jäeti K. Päts autasudest ilma, sest ta ei olnud kuulunud ühtegi väeossa, oli ainult sõjaminister!

Nii nagu Eesti vabariigil on kaks arengujärku, nii on seda ka K. Pätsil. Kui esimene oli pidev võitlus võõra võimuga, siis järgnev oli iseseisva riigi ülesehitamine. Ometi toob meelehärma parlamendielu oma nääklustega, sagedased valitsuste kriisid, mistõttu K. Päts jäi seitsmeks aastaks valitsusest eemale, rakendades end muude ülesannete teostamisse. Vabadussõjalaste liikumine kujundab aga riigi meeleolu nii ärevaks, et K. Päts tuleb tagasi riiki juhtima ja juhib riigi kodusõja lävelt rahulikku töö ja tegevuse ajajärku, viies esialgse autoritaarsuse samm-sammult demokraatia poole. Sel ajastul tekkisiki uus majanduslik tõus, organiseeriti ümber koolisüsteem, toimusid mitmed aktsioonid nagu kodukaunistamine jt. Kuigi autor ekslikult annab selle hulka ka metsaistutamise päevad, olid need siiski juba koolides enne olemas.

Kõik see murdus üleöö. Suur naaber tuli survega ja lubadustega, mida ei kavatsenudki pidada. Märtritee oli president K. Pätsi enesegi saatuseks, millist ajajärku kolm kirja väheselt valgustavad.

M. Raud on lühidasse vormi surunud suure ainevalla. Ta on toonud K. Pätsi isiku ja töö iseloomustuseks oma teosesse katkeid ja tsitaate teiste autorite teoseist. K. Päts on M. Rauale, nagu ka eesti rahvale olnud õpetaja ja kasvataja, kes talupojarahvale andis poliitilise iseteadvuse ja selgroo, suutes selle rakendada eesti rahva sajanditepikkuse vabadusunistuse teostamiseks.

Raamat on kauni välimusega, arvukad fotod kirjeldavad seda, mis raamatus sõnadega ütlemata on jäänud. Teos on hea tutvumiseks oma rahva ajalooga, ka siis kui see ennegi on teada, on selles M. Raual mõndagi, mis seni teadmata ja uus, mille analüüsimiseks president K. Pätsi isik ja elutöö veelgi suuremana esile tõuseb.

HANNES OJA

The Provincial loterii võidud

Möödunud pühapäeval peetud Provincial loterii loosimisel langesid kolm 1-miljonilist peavõitu pileteile nr. 4863061, nr. 1209236 ja nr. 1958481; kaks 100.000-dollarilist võitu pileteile nr. 2681918 ja nr. 4336586.

Provincial loterii juures toimub alates järgmise loosimisega 24. sept. mitmeid uuendusi, mis lisavad võiduvõimalusi nii, et iga viiendal piletil on võiduvõimalus.

Naljа

Kaks nokastanud proovireisijat peatuvad külakõrtsis.

„Kas siin külas on must koer valge krantsiga?" küsib üks kõrtsmikult.

„Ei ole."

„Ehk on must vasikas valge krantsiga?"

„Ei ole."

Seepeale üks proovireisija sosistab teisele:

„Sul on õigus. See siiski oli kirikhärra, kellest me autoga üle sõitsime."

Ärimees jutustab teisele:

„Ma lõppeks hakkasin oma pojale õpetust andma finantsmajandusest ja dollari väärtusest. Nüüd nõuab ta iganädalast taskuraha Shveitsi frankides."

Toimetusele saadetud kirjandus

USK JA ELU nr. 2 (23) — 1978. Uue numbri sisus: V. Velleso „Pühapäeva päevikust", Lydia Trett „Ehitamine kaljule", K. Verendel „Eksija", D. Papp „Diakon isa Nikolai Arbus", Anna Taru „Inglismaa kogudusest", J. Reinhold „Los Angeles'i kogudusest", Göteborgi, Austraalia ja Vancouveri koguduste elust, „Mag. Silvia Salasoo 50-aastane", „Kaks juubelit Toronto koguduses", „Stokholmis uus kreeka peakirik", „Ülemdiakon Aleksander Valmi juubel", „Ülempreester Martin Juhkami ajakirja juubel", V. Hiiesalu „Üks väike meditatsioon", J. Tõnissoo „Peterburi vaimulik Akadeemia", V. Tuus „Pilti meenutades", V. Hiiesalu „Usurännak Pühale maale", J. Tõnissoo „Kaks huvitavat teadet", õigeusu kiriklik kalender 1. aug.—15. okt. Parfeni Valgemäe ja teiste lahkunute mälestuseks ja Leonid Trett'i piibliaineline ballaad „Kõndimine vee peal". Ajakirjas on palju haruldasi fotosid, mis trükitehnilise mooduse juures hästi on edasi antud ja tutvustavad kiriku elu.